

SUŽIVOT NEGATORIJSKE ZAŠTITE OD IMISIJA I PRAVA NA ŽIVOT U ZDRAVOJ ŽIVOTNOJ SREDINI

Mihelčić, Gabrijele; Marochini Zrinski, Maša

Source / Izvornik: **Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 2018, 39, 241 - 268**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

<https://doi.org/10.30925/zpfsr.39.1.8>

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:118:152456>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-10**

PRAVRI

Pravni fakultet Faculty of Law

Sveučilište u Rijeci
University of Rijeka

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Law](#)

[- Repository University of Rijeka, Faculty of Law](#)

uniri DIGITALNA
KNJIŽNICA

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SUŽIVOT NEGATORIJSKE ZAŠTITE OD IMISIJA I PRAVA NA ŽIVOT U ZDRAVOJ ŽIVOTNOJ SREDINI

Izv. prof. dr. sc. *Gabrijela Mihelčić**
Doc. dr. sc. *Maša Marochini Zrinski***

UDK 342.7:349.6
<https://doi.org/10.30925/zpfsr.39.1.8>
Ur.: 13. veljače 2018.
Pr.: 25. veljače 2018.
Izvorni znanstveni rad

Sažetak

Autorice u radu analiziraju nacionalno uređenje zaštite od imisija, u prvom redu, stvarnopravnu komponentu tog uređenja. Domaće uređenje zaštite prava vlasništva od uznemiravanja dovedeno je u perspektivu sa zaštitom koju Europski sud za ljudska prava pruža pravu na život u zdravoj životnoj sredini zaštitom prava iz članka 8. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života i doma). U kontekstu potonjeg, analizirana su načela tumačenja i metode kojim se Europski sud služi u njegovu kreiranju i zaštitu te istražena sljedeća obilježja: zahtjev da utjecaji i smetnje iz okoliša i životne sredine povređuju konvencijsko pravo, tj. postojanje specifične konvencijske uzročne veze; kategoriju minimalnog stupnja ozbiljnosti; osciliranje "kvantuma" minimalnog stupnja ozbiljnosti u okviru konvencijskih "kolebanja" te opseg (i vrsta) zaštite prava na život u zdravoj životnoj sredini kroz paradigmu pozitivnih/negativnih obveza država ugovornica.

Ključne riječi: *pravo na život u zdravoj životnoj sredini, čl. 8. Konvencije, negatorijska zaštita, imisije.*

1. UVOD

U hrvatskom pravu negatorijsku zaštitu od imisija, kao stvarnopravnu komponentu građanskopravne zaštite od imisija, uređuju pravila o zaštiti prava vlasništva od uznemiravanja iz odredbe članka 167. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima¹ te pravila o susjedskim odnosima iz članaka 100. do 113. ZV-a. Među potonjima nalazi se i pravilo iz članka 110. ZV-a koje se tiče upravo imisija. Susjedska prava su takve ovlasti koje, radi uzajamno obzirnog izvršavanja prava

* Dr. sc. Gabrijela Mihelčić, izvanredna profesorica Pravnog fakulteta u Rijeci; gabrijela@pravri.hr.

** Dr. sc. Maša Marochini Zrinski, docentica Pravnog fakulteta u Rijeci; mmarochini@pravri.hr.

1 Narodne novine, dalje u tekstu: NN, br. 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, 152/14, 81/15 - pročišćeni tekst i 94/17, dalje u tekstu: ZV.

vlasništva, daju odredbe ZV-a i drugi propisi vlasniku nekretnine ovlašćujući ga da u izvršavanju svog prava vlasništva zahtijeva od vlasnika druge nekretnine da u njegovu interesu trpi, propušta ili čini na svojoj nekretnini ono što je određeno zakonom (čl. 100. st. 1. ZV).² Vlasnik je, između ostalog, ovlašten od vlasnika druge nekretnine tražiti da njegovu nekretninu ne izlaže (nedopuštenim) imisijama. Zaštita od imisija ima nešto prošireniji sadržaj negoli obična zaštita vlasništva od uznemiravanja. Posebnost imisijske zaštite jest što se, osim sredstvima stvarnopravne naravi, ostvaruje i s naslova obveznopravnih pravila, ponajprije putem pravila o zahtjevu da se ukloni opasnost od štete iz članka 1047. Zakona o obveznim odnosima³ te pravilima o izvanugovornoj odgovornosti za štetu.

Stupanjem na snagu Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje u tekstu: Konvencija ili EKLJP) u studenom 1997.,⁴ a zapravo, uz Konvenciju stvorene prakse Europskog suda za zaštitu ljudskih prava (dalje u tekstu: Europski sud ili Sud) pojavili su se novi aspekti zaštite koji se mogu dovesti u vezu sa zaštitom vlasništva od uznemiravanja imisijama. Europski je sud, naime, koristeći se posebnim načelima i metodama tumačenja Konvencije, a na podlozi zaštite konvencijskih prava stvorio jedno novo pravo - pravo na život u zdravoj životnoj sredini. Ono je specifično usporedi li se s drugim konvencijskim pravima iz nekoliko razloga. Prvi od njih je i onaj temeljni i već je naznačen na određeni način. Pravo na život u zdravoj životnoj sredini, naime, kreirao je Sud tumačeći Konvenciju, pa ono (pravo na život u zdravoj životnoj sredini) nije predviđeno niti u izvornom tekstu Konvencije niti u protokolima koji su je slijedili. Plod je primjene načela živućeg instrumenta (engl. *living instrument*), zapravo, evolutivnog tumačenja konvencijskih pojmova (engl. *evolutive interpretation*), a zatim, tumačenja Konvencije pomoću još jednog načela - načela autonomnog tumačenja pojmova (engl. *autonomous concepts*) te njegovom primjenom, suženog polja slobodne procjene država ugovornica (engl. *margin of appreciation*). Konačno, važnu ulogu odigralo je i tumačenje u skladu s načelom učinkovitosti (engl. *doctrine of effectiveness*) koje je omogućilo da se ustanove (različite) pozitivne obveze država ugovornica, odnosno artikuliraju posljedice koje se zbog neudovoljavanja tim obvezama ostvaruju po zahtjev razmjernosti.

- 2 GAVELLA, N., JOSIPOVIĆ, T., GLIHA, I., BELAJ, V., STIPKOVIĆ, Z., *Stvarno pravo*, sv. 1., 2. izmijenjeno i dopunjeno izd., Narodne novine, Zagreb, 2007., dalje u tekstu: GAVELLA, *et al.*, str. 645. *et seq.* GLIHA, I., *Novo uređenje susjedskih odnosa u svjetlu prilagodbe hrvatskog građanskopravnog poretka europskim*, u: *Das Budapester Symposium, Beiträge zur Reform des Sachenrechts in den Staaten Südosteuropas*, Budipeštanski simpozijum, Doprinos reformi stvarnog prava u državama jugoistočne Evrope, Editio Temmen, Bremen, 2003., str. 48. *et seq.*
- 3 NN, br. 35/05, 41/08, 125/11 i 78/15, dalje u tekstu: ZOO.
- 4 NN, *Međunarodni ugovori*, dalje u tekstu: MU, br. 18/97, 6/99 - pročišćeni tekst, 8/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06 i 2/10.

2. INTERAKCIJA NEGATORIJSKE ZAŠTITE OD IMISIJA I PRAVA NA ŽIVOT U ZDRAVOJ ŽIVOTNOJ SREDINI

2.1. Osnovna obilježja nacionalnog uređenja

Što su imisije naš zakonodavac ne definira tako da bi odredio njihov pojam, već u članku 110. st. 1. ZV-a određuje da se nitko ne smije služiti ni koristiti nekretninom na način da zbog toga na tuđu nekretninu slučajno ili po prirodnim silama dospiju imisije, tj. dim, neugodni mirisi, čađa, otpadne vode, potresi, buka i sl., ako su prekomjerni u odnosu na namjenu primjerenu nekretnini s obzirom na mjesto i vrijeme, ili izazivaju li znatniju štetu, ili ako su nedopušteni na temelju posebnog zakona (prekomjerne posredne imisije). Postoji još jedna odredba koja odgovara na pitanje što su imisije, a riječ je o pravilu sadržanom u jednom drugom važnom propisu - članku 4. stavku 1. t. 7. Zakona o zaštiti okoliša⁵ u kojem su imisije opisane kao "... koncentracija tvari na određenom mjestu i u određenom vremenu u okolišu." Pravila ovog propisa⁶ usmjerena su i na širi objekt zaštite (okoliš),⁷ razlikuju se sadržajem i ovlastima koja predviđaju i tiču se drukčijega kruga ovlaštenika,⁸ negoli kod imisijske zaštite.⁹ Dapače, pripadaju jednoj drugoj domeni zaštite.¹⁰

Temeljna je ovlast vlasnika kojeg netko uznemirava (pa i imisijama) zahtijevati da ono prestane (čl. 167. st. 1. u vezi sa st. 4. ZV).¹¹ Uznemiravanje se može sastojati u činjenju ili nečinjenju (propuštanju) i ne traži se da je njime prouzročena šteta. Bitno je da ima trajnu (trajniju) narav odnosno da se "... poduzetim radnjama stvori trajno

5 NN, br. 80/13, 153/13 i 78/15, dalje u tekstu: ZZO.

6 Ovim je Zakonom u naš nacionalni sustav preneseno čak dvadeset direktiva (čl. 2. st. 1. t. 1.-20. ZZO), utvrđen okvir za provedbu četiri uredbe (čl. 2. st. 2. t. 1.-4. ZZO) i provedeno usklađivanje s Programom Ujedinjenih naroda za okoliš (čl. 2. st. 3. ZZO).

7 U odredbi čl. 3. st. 2. ZZO određuje se da je "... okoliš dobro od interesa za Republiku Hrvatsku i da ima njezinu osobitu zaštitu."

8 Vidi za recentnu strukturu upravnog pozitivnopravnog okvira i područja zaštite kod MEDVEDOVIĆ, D., *Razvoj upravnopravne zaštite okoliša u Hrvatskoj*, u: *Upravnopravna zaštita okoliša - gdje smo bili, a gdje smo sada?: okrugli stol održan 23. listopada 2014. u palači Akademije u Zagrebu / ur. BARBIĆ, J., (poseban otisak), HAZU, Zagreb, 2015., osobito od str. 41. et seq.*

9 O imisijama u radu, po uzoru na Glihu, govori se kao "... o fizičkim smetnjama koje dolaze s jedne nekretnine na drugu i ometaju služenje ili korištenje drugom nekretninom." GAVELLA, *et al.*, op. cit., str. 662.

10 Usprkos tomu, već sada treba napraviti digresiju i reći da se u teoriji navodi (*ibidem*), a ovdje citiramo Medića, "... da zaštita od imisija ... (može - op. aut.) prelaziti klasični građanskopravni odnos dva subjekta, budući da se imisijama (može - op. aut.) ugrožavati životna sredina kao kolektivno dobro." MEDIĆ, D., *Zaštita prava svojine u pravu Republike Srpske*, Godišnjak Fakulteta pravnih nauka, vol. 4., br. 4., 2014., str. 32. http://www.gfpn-au.com/sites/default/files/GFPN-4-4/GFPN_godina_4_broj_4_Dusko_Medic.pdf, (21. siječnja 2018.). S druge strane, kao putokaz dvosmjerne interakcije instituta, vidi čl. 5. st. 4. i 5. ZZO koji određuje da se svaka šteta koja bi mogla nastati u slučaju onečišćenja okoliša i zdrave životne sredine nanese fizičkim i pravnim osobama te pitanje odgovornosti onečišćivača prosuđuje primjenom obveznopravnih pravila.

11 GAVELLA, *et al.*, op. cit., str. 625. *et seq.*

stanje ili da se te radnje ponavljaju ili da se osnovano može očekivati da će se one opet ponoviti.”¹² Pravo na zaštitu poput vlasnika (koji je dokazao svoje vlasništvo) ima i predmnijevani vlasnik (dokaže li pravni temelj i istiniti način stjecanja posjeda i ako mu je posjed pošten). Na njegovu se zaštitu na odgovarajući način primjenjuju pravila o vlasničkoj tužbi predmnijevanoga vlasnika (čl. 167. st. 4. ZV). Zaštitu od uznemiravanja može tražiti i posjednik čiji je posjed na takav način samovlasno smetan (čl. 20. st. 2. u vezi sa čl. 21. st. 1. ZV).

Posebnost zaštite od imisija u usporedbi s običnom zaštitom vlasništva od uznemiravanja pojavljuje se s obzirom na krug ovlaštenika koji mogu tražiti zaštitu, odnosno krug onih protiv kojih se može tražiti zaštita. Kod imisijske zaštite taj je krug širi i na aktivnoj i na pasivnoj strani. Prema članku 100. stavku 2. ZV-a, treba li vlasnik nešto trpjeti, propuštati ili činiti radi uzajamno obzirnog izvršavanja prava vlasništva, tada su to od njega ovlašteni zahtijevati vlasnici drugih nekretnina. No, jednako kao i vlasnik, zaštitu su ovlaštene zahtijevati i sve one osobe koje nekretninu posjeduju na temelju prava izvedenoga iz njegovoga.¹³ Jednako je i na pasivnoj strani. Prema članku 100. stavku 4. ZV-a, trpljenje, propuštanje i činjenje koje se može zahtijevati od vlasnika neke nekretnine može se umjesto od njega zahtijevati od onog koji nekretninu posjeduje na temelju prava izvedenoga iz njegovoga.¹⁴ S obzirom na pitanje legitimacije, treba istaknuti da je i suvlasnike na čijim je suvlasničkim dijelovima uspostavljeno vlasništvo posebnog dijela nekretnine moguće promatrati kao nositelje susjedskih prava.¹⁵ Suvlasnik, jednako kao i samovlasnik, aktivno je legitimiran tražiti negatorijsku zaštitu od imisija.¹⁶ Također, može se pojaviti i kao pasivno legitimiran traži li od njega drugi suvlasnik da ga prestane uznemiravati.¹⁷

Imisijska zaštita razlikuje se od obične zaštite od uznemiravanja i po svom sadržaju. Vlasnik nekretnine ponajprije nije dužan trpjeti neposredne imisije, tj. da ga itko neovlašteno uznemirava time što posebnim uređajima ili na drugi način neposredno odašilje na njegovu nekretninu kakve imisije, pa je ovlašten zahtijevati da to uznemiravanje prestane i da mu se naknadi pretrpljena šteta (čl. 110. st. 4. ZV). Nije, međutim, zabranjeno odašiljati samo neposredne imisije. Pravilo iz članka 110. stavka 1. ZV-a brani služiti se i koristiti nekretninom i tako da na tuđu nekretninu slučajno ili po prirodnim silama dospiju dim, neugodni mirisi, čađa, otpadne vode, potresi, buka i sl. ako su prekomjerni (prekomjerne posredne imisije). Vlasnik nekretnine izložene takvim imisijama ovlašten je od vlasnika nekretnine s koje potječu, zahtijevati da otkloni njihov uzrok i naknadi mu prouzročenu štetu, kao i da ubuduće propušta činiti na svojoj nekretnini ono što je uzrok imisija, dok ne poduzme sve mjere koje su potrebne da se onemoguće. Ova ovlast nije apsolutna. Postoji slučaj kada vlasnik nekretnine, iako izložene prekomjernim posrednim imisijama, nije ovlašten tražiti

12 MEDIĆ, D., op. cit., str. 32.

13 GAVELLA, *et al.*, op. cit., str. 664.

14 *Ibidem*.

15 *Ibidem*, str. 649.

16 *Ibidem*, str. 627. GOLUB, A., Zaštita prava vlasništva tužbom za prestanak uznemiravanja (negatorijskom tužbom), Hrvatska pravna revija, 2012., br. 11., str. 2.-3.

17 Vidi kod obične negatorije, Gavella pozivom na čl. 37. st. 6. ZV. GAVELLA, *et al.*, op. cit., str. 690. Golub pozivom na čl. 46. st. 1. ZV. GOLUB, A., op. cit., str. 2.-3.

imisijsku zaštitu opisanog sadržaja. Riječ je o slučaju uređenome u članku 110. stavku 3. ZV-a. Tako, kada prekomjerne posredne imisije potječu od djelatnosti za koju postoji dopuštenje nadležne vlasti, vlasnici nekretnine koja im je izložena nemaju pravo dok dopuštenje traje zahtijevati propuštanje obavljanja djelatnosti. Ono što mogu zahtijevati jest naknada štete koju su imisije nanijele, kao i poduzimanje prikladnih mjera da se ubuduće spriječe prekomjerne imisije odnosno nastupanje štete ili da se smanje. Najvažnije zaštitu od imisija razlikuje od obične zaštite vlasništva od uznemiravanje ovlast koju ima nositelj imisijске zaštite, a predviđena je u članku 110. stavku 5. ZV. Naime, vlasnik čijoj nekretnini prijeti predvidiva opasnost s tuđe nekretnine od neposrednih ili posrednih imisija koje ne bi bio dužan trpjeti (prekomjernih), ovlašten je zahtijevati da se odrede i provedu svrhovite mjere radi njihova sprječavanja.¹⁸

Zaštitu od imisija posebno obilježava njezina obveznopravna dimenzija uređena odredbom članka 1047. ZOO-a. Njime su uređena dva zahtjeva: prvi, za uklanjanje opasnosti od štete ili suzdržavanje od djelatnosti te, drugi, za poduzimanje odgovarajućih mjera kojima bi se spriječio nastanak štete ili uznemiravanje odnosno uklanjanje izvora opasnosti. Zahtjev za uklanjanje opasnosti od štete može koristiti svatko i tražiti uklanjanje izvora opasnosti od kojega prijeti znatnija šteta (njemu ili drugome) te suzdržavanje od djelatnosti od koje proizlazi uznemiravanje ili opasnost štete, ako se oni ne mogu spriječiti odgovarajućim mjerama (čl. 1047. st. 1. ZOO). Zainteresirana osoba može zahtijevati i da se poduzmu odgovarajuće mjere za sprječavanje nastanka štete ili uznemiravanja ili da se ukloni izvor opasnosti na trošak njegova posjednika, ako on to sam ne učini (čl. 1047. st. 2. ZOO). Iznimka je slična onoj predviđenoj u stvarnopravnim pravilima. Naime, samo nastane li prekomjerna šteta u obavljanju općekorisne djelatnosti za koju je dobiveno odobrenje nadležnog tijela, a takva šteta je ona koja prelazi uobičajene granice, može se zahtijevati naknada štete (čl. 1047. st. 3. ZOO). S tim što se može zahtijevati i poduzimanje društveno opravdanih mjera da se spriječi nastupanje štete ili da se ona smanji (čl. 1047. st. 4. ZOO).¹⁹

Pored pravila iz odredbe članka 1047. ZOO-a, u službi imisijске zaštite posebnu važnost imaju pravila koja uređuju izvanugovornu odgovornost za štetu. To ne iznenađuje, budući da dio zaštite od imisija predstavlja ovlast onoga komu je prouzročena šteta tražiti njezino popravlanje prema pravilima građanskog (obveznog) prava. Takva šteta ne mora biti koncentrirana na samu nekretninu niti uopće ne mora biti imovinska. Odnosno, a kako određuje članak 167. stavak 3. ZV, kad je uznemiravanjem (bespravnim i drukčijim od oduzimanja stvari) prouzročena šteta, vlasnik ima pravo zahtijevati naknadu štete po općim pravilima o naknadi štete. Zahtjev za naknadu štete moguće je postaviti uz negatorijski zahtjev za prestanak uznemiravanja imisijama ili kao samostalan zahtjev u posebnoj parnici radi naknade

18 Gliha u ovom kontekstu naglašava da "... proširenje tužbenog zahtjeva (tako) specifičnom ovlasti može dovesti u pitanje njezinu narav kao negatorijsku." GAVELLA, *et. al.*, op. cit., str. 664.

19 Vidi praksu kod KONTREC, D., Građanskopravna zaštita okoliša u sudskoj praksi, u: Građanskopravna zaštita okoliša: okrugli stol održan 7. lipnja 2017. u palači Akademije u Zagrebu / ur. BARBIĆ, J., HAZU, Zagreb, 2017., str. 85. *et seq.*

štete. Za razliku od negatorijskog zahtjeva koji ne zastarijeva (u čemu se krije jedan od razloga u prilog ovoj zaštiti)²⁰ zahtjev za naknadu štete zastarijeva prema općim pravilima o zastari (iz ZOO-a).²¹

2.2. Od imisija do zaštite okoliša i životne sredine i natrag

Građanskopravne aspekte zaštite okoliša i ulogu negatorijske zaštite od imisija u toj zaštiti još su 2003. godine detaljno istražili Gliha i Josipović.²² Institut, međutim, permanentno pobuđuje pažnju u pravnoj teoriji,²³ a posebice u okviru šire zaštite okoliša i zdrave životne sredine.²⁴ Ovo osobito vrijedi s obzirom na obveznopravnu dimenziju imisijske zaštite.²⁵

- 20 O ovom, kao i za detaljnu analizu kod JOSIPOVIĆ, T., Građanskopravna zaštita od štetnih imisija, u: *ibidem*, str. 56.
- 21 MEDIĆ, D., op. cit., str. 34.
- 22 GLIHA, I., JOSIPOVIĆ, T., Građanskopravna zaštita okoliša, u: LONČARIĆ-HORVAT, O., CVITANOVIĆ, L., GLIHA, I., JOSIPOVIĆ, T., MEDVEDOVIĆ, D., OMEJEC, J., SERŠIĆ, M., Pravo okoliša, 3. izmijenjeno i dopunjeno izd., Organizator, Zagreb, 2003., dalje u tekstu: LONČARIĆ-HORVAT, *et al.*, str.187. *et seq.*
- 23 JOSIPOVIĆ, T., op. cit., str. 55. *et seq.* PROSO, M., Građanskopravna odgovornost u području zaštite okoliša, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, vol. 52., br. 3., 2015., str. 712. *et seq.*
- 24 Osim građanskopravnog aspekta zaštite okoliša neizostavno treba naznačiti njezin upravnopravni aspekt te, neovisno o "potrebi njihova snažnija razlikovanja," kako kaže Maganić raspravljajući o procesnopravnim aspektima građanskopravne zaštite "odrediti zajednički okvir za njihovo djelovanje." MAGANIĆ, A., Procesnopravni aspekti građanskopravne zaštite okoliša, u: Građanskopravna zaštita okoliša: okrugli stol održan 7. lipnja 2017. u palači Akademije u Zagrebu / ur. BARBIĆ, J., HAZU, Zagreb, 2017., str. 22. Pitanje takvog okvira aktualizira i praksa Europskog suda kreirana u zaštiti prava na život u zdravoj životnoj sredini. Za povrede prava iz čl. 8. Konvencije, vidi OMEJEC, J., Zaštita okoliša u praksi Europskog suda za ljudska prava, u: Upravnopravna zaštita okoliša - gdje smo bili, a gdje smo sada?: okrugli stol održan 23. listopada 2014. u palači Akademije u Zagrebu / ur. BARBIĆ, J., HAZU, Zagreb, 2015., str. 71-99.
- 25 Ne jednom je istaknuta važnost pravila iz čl. 1047. ZOO-a (prije čl. 156. Zakona o obveznim odnosima iz 1978., Sl. list SFRJ, br. 29/78, 39/85, 46/85, 45/89 i 57/89, dalje u tekstu: ZOO 1978). GLIHA, I., JOSIPOVIĆ, T., op. cit., u: LONČARIĆ-HORVAT, *et al.*, str.193. *et seq.* Za ekološku tužbu, vidi kod MAGANIĆ, op. cit., str. 36. *et seq.*, ŠAGO, D., Ekološka tužba kao instrument građanskopravne zaštite okoliša Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, vol. 50, br. 4., 2013., str. 901. *et seq.* Pozivajući se na Kačera navodi: "Neprijeporno je da upravo ova odredba predstavlja *sedes materiae* glede građanskopravnog vida ekološke zaštite, dok ZOVO predstavlja *lex specialis* i odnosi se na slučajeve koji su uvjetovani pravom vlasništva." KAČER, H., Ekološka tužba - članak 156. Zakona o obveznim odnosima, Godišnjak 3, Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, XI. tradicionalno savjetovanje - Opatija, 1996., Organizator, 1996., str. 285. Cit. prema: *Ibidem*, str. 901. Tužba za zaštitu kolektivnih interesa i prava uvedena je čl. 502.a *et seq.* Zakona o parničnom postupku, NN, br. 53/91, 91/92, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 2/07, 84/08, 123/08, 57/11, 148/11- pročišćeni tekst i 25/13., dalje u tekstu: ZPP, putem Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2011., NN, br. 57/11, dalje u tekstu: ZIDZPP/11. CZOBOLY, G., PORETTI, P., Procesnopravni aspekti zaštite okoliša u hrvatskom i mađarskom pravnom sustavu, u: ŽUPAN, M., VINKOVIĆ, M., (ur.), Pravo - regije - razvoj, Pravni fakultet Sveučilišta u Pečuhu i Pravni

Ističu se tendencije transformacije instituta imisija u svjetlu potrebe pružanja zaštite okolišu i zdravoj životnoj sredini.²⁶ Pojedini autori smatraju, pak, da je već i u okvirima negatorijske imisijske zaštite moguće dobrima poput okoliša i zdrave životne sredine pružiti jedan širi oblik zaštite.²⁷ Pri tom polaze od teze da se fokus negatorijske imisijske zaštite odmiče od klasične zaštite vlasništva od uznemiravanja te od nekretnine kao objekta vlasništva i susjedskih prava, uopće.²⁸ Općenito, određeni autori smatraju da je moguće govoriti o potrebi redefiniranja instituta, odnosno o širim dosezima imisijske zaštite od onih koji se uz nju tradicionalno vežu.²⁹ Analiza prakse

-
- fakultet Sveučilišta u Osijeku, Pečuh, Osijek, 2013., str. 360.
- 26 Gajinov se, govoreći o suvremenom konceptu imisija, referira na postavke tri dominantne teorije o njihovoj pravnoj naravi. Kao prvu, spominje teoriju o integritetu životne sredine koja pri određenju i definiciji imisija važnost pridaje ulozi ljudskog djelovanja kojim se ugrožava i narušava okoliš odnosno životna sredina. Sljedeća teorija je ona o opasnosti od štete radnjama koje ugrožavaju životnu sredinu, a neovisno o (izvršavanju) vlasničkopравnih ovlaštenja. U treću skupinu ulaze empirijske teorije kod kojih je naglasak stavljen na to da je imisije moguće definirati samo pod pretpostavkom da se sistematiziraju sve njihove vrste sa svojim posebnostima. GAJINOV, T., *Građansko-pravna odgovornost za imisije* (doktorski rad), Pravni fakultet, Sveučilišta u Novom Sadu, Novi Sad, 2015., str. 11.-16., <http://nardus.mpn.gov.rs/bitstream/handle/123456789/5143/Disertacija765.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (20. siječnja 2018.).
- 27 Medić, vrlo blizu naglascima Gajinove i polazeći od konstatacije da se “odgovornost za štetu nastalu uslijed prekomjernih imisija zasniva na povredi ‘norme tolerancije’ između susjeda” (pri tomu se poziva i na stajališta koja je izrazio Rašević u: RAŠEVIĆ, Z., *Negatorna tužba*, Arhiv za pravne i društvene nauke, br. 1-2., 2006, str. 964, cit. prema MEDIĆ, D., op. cit., str. 32) kaže, da se imisijama i drugim štetnim utjecajima “ne ugrožava samo pravo vlasništva, već se može ugroziti i pravo na zdravlje onih osoba koje su im izložene, pa se sve više zastupa stav o nužnosti primjene normi o imisijama u cilju zaštite ljudskih prava (u prvom redu, zdravlja) zanemarujući susjedске odnose.” *Ibidem*.
- 28 Treba spomenuti da se u literaturi naglašava da se, “... iako se uznemiravanje najčešće vrši na nekretninama vlasnika, može dogoditi i na pokretnim stvarima.” LAZAREVIĆ, D., *Službenosti i susjedsko pravo*, Prvo izdanje, Beograd, 2011., str. 468. Cit. prema: MEDIĆ, D., op. cit., str. 31.
- 29 Gajinov u jednom trenutku sublimira svoju analizu imisijske zaštite zaključkom o “nužnosti zaštite čovjekovog okruženja i mimo tradicionalnog koncepta zaštite građanskih subjektivnih prava” (GAJINOV, T., op. cit., str. 251.) i u kontekstu antropocentrične i ekocentrične koncepcije (*ibidem*, str. 16.) artikulira razmišljanja, kao što kaže Cvetić, o (nespornoj - op. aut.) “potrebi zaštite životne sredine kada se njenim ugrožavanjem ili onečišćenjem ne povređuju privatni interesi određenih osoba ... (kako bi postala) dobro koje uživa samostalnu pravnu zaštitu.” CVETIĆ, R., *Održivi razvoj i ekološka šteta*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu, vol. 53, br. 68, 2014., str. 308. http://www.prafak.ni.ac.rs/files/zbornik/sadrzaj/ZFull/PF_Zbornik_2014_68_lat.pdf (25. siječnja 2018.). Cvetić, u jednom recentnijem radu u perspektivu stavlja ulogu kolektivne i pojedinačne zaštite naglašavajući važnost potonje i kaže: “... smatramo da se pri isticanju javnog (općeg) interesa u zaštiti životna sredina ... gubi iz vida privatni interes ... ne spori se nužnost i značaj javnog prava ... jer se ono što je od interesa za sve, ne smije prepustiti isključivoj inicijativi pojedinca ... to ne treba ... dovesti do zaključka o javnom i privatnom interesu kao odvojenim sferama. Štiteći svoj interes u skladu sa važećim pravom, pojedinac doprinosi ostvarenju općeg interesa ... Pri tome, ne treba podcijeniti zainteresiranost privatnih subjekata za reakciju kojom se ostvaruje zaštita prirodne okoline, kroz zaštitu privatnih interesa. Naprotiv, mislimo da će u takvom kontekstu zaštita okoline biti efikasnija nego kroz aktivnost nadležnih tijela.” CVETIĆ, M. R., *Značaj negatorijske tužbe*

Europskog suda kreirana u zaštiti prava na život u zdravoj životnoj sredini može ponuditi neke ideje u tom pravcu.

2.3. Načela u službi koncipiranja i zaštite prava na život u zdravoj životnoj sredini

Prva važna značajka (obilježje) prava na život u zdravoj životnoj sredini jest da nije riječ o pravu zajamčenom u Konvenciji. Što nije iznenađenje, ima li se u vidu da je Konvencija nastala relativno davno (još 1950. godine) i u vrijeme kada je smatrano da okoliš (zdravu životnu sredinu) nije niti moguće niti potrebno konvencijski štiti. Njome su se “u prvom valu” zajamčila građanska i politička prava, tzv. prve generacije, dok su ona u vezi s okolišom (životne sredine) tretirana pravima, tzv. treće generacije. Usprkos tomu što je ovakvo razlikovanje napušteno,³⁰ a budući da se izvorni tekst Konvencije nije mijenjao (protokolima je samo dodan uzak krug građanskih i političkih prava i, iznimno, neka prava ekonomsko-socijalnog karaktera kao pravo na mirno uživanje imovine/vlasništva i pravo na obrazovanje), pravo na život u zdravoj životnoj sredini do danas nije ušlo u katalog konvencijskih prava. Razvio ga je Sud primjenjujući uvodno navedena načela i metode tumačenja.³¹

Time su otvorena vrata povećanom broju zahtjeva u kojima su podnositelji tvrdili da im je povrijeđeno neko od konvencijskih prava (ili više njih) zbog “nepovoljnih utjecaja i smetnji iz okoliša (životne sredine).” Povrede su se ponajprije dovodile u kontekst prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja, no ne i jednoznačno. Pojavljivale su se i u vezi s povredama drugih konvencijskih prava.

za zaštitu životne sredine, Zbornik Pravnog fakulteta u Novom Sadu, vol. 4, 2015., str. 1594., <http://english.pf.uns.ac.rs/images/zbornik/2015-4L.pdf> (28. siječnja 2018.).

- 30 Vidi Bečka deklaracija i program djelovanja, usvojeni na Svjetskoj konferenciji o ljudskim pravima Beč, 14.-25. lipnja, 1993., potvrđeni na 48. zasjedanju Opće skupštine Ujedinjenih naroda, 1993. godine (rezolucija 48/121). “Sva ljudska prava su opća, nedjeljiva, međusobno ovisna i povezana” (čl. 5.).
- 31 Usprkos zaključcima da Konvencija nije odgovarajući instrument kojim bi se inauguriralo to pravo. Naime, unatoč pokušajima u okviru Vijeća Europe odnosno prijedlozima Odbora za poljoprivredu, okoliš i lokalna i regionalna pitanja Parlamentarne skupštine iz 2003. i 2009. upućenim Odboru ministara, Protokol o pravu na zdravi okoliš nije nikada donesen. Čak štoviše, u svom je odgovoru Odbor za pravne poslove i ljudska prava (CLARH) Parlamentarne skupštine na prijedlog za donošenje protokola rekao da “Konvencija nije prikladan instrument za zaštitu okoliša niti se njome jamči pravo na život u mirnom, tihom i zdravom okolišu... Ako zajamčimo građanima široko formulirano, individualno pravo na zdravi okoliš bez preciziranja na kojim osnovama i protiv koga pojedinac može podnijeti zahtjev/tužbu, postati će vrlo teško donositi presude o navedenom pitanju.” Nadalje, “Konvencija je instrument čija je osnovna svrha štiti uski krug građanskih i političkih prava s nadzornim mehanizmima ustanovljenim upravo za zaštitu tog uskog kruga građanskih i političkih prava, a ne svih prava zajamčenih međunarodnim ugovorima za zaštitu ljudskih prava.” Vidi: Parliamentary Assembly, Doc. 12043 29 September 2009, Preparation of an additional protocol to the European Convention on Human Rights, on the right to a healthy environment, Opinion 1, Committee on Legal Affairs and Human Rights, <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=12328&lang=en> (1. veljače 2018.).

Primjerice, prava na život,³² zabrane nečovječnog i ponižavajućeg postupanja,³³ prava na pristup informacijama,³⁴ prava na mirno uživanje imovine/vlasništva³⁵ te prava na pošteno suđenje i pristupu sudu.³⁶ Najčešće su, ipak, povrede prava na život u zdravoj životnoj sredini prosuđivane i dandanas se prosuđuju kroz povrede prava iz članka 8. Konvencije na poštovanje privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja.

Pokuša li se pojam i sadržaj prava na život u zdravoj životnoj sredini definirati iz opsega zaštite koju Sud pruža okolišu i životnoj sredini kao najvažnije je navesti to da Sud ispituje utječe li pogoršanje okoliša i životne sredine na pravo zaštićeno člankom 8. Konvencije, a ne postoji li ono samo po sebi. Naime, niti članak 8. EKLJP-a, niti bilo koji drugi članak Konvencije ne pruža zaštitu pravu na zdrav okoliš odnosno zdravu životnu sredinu.³⁷ U tom smislu u predmetu *Kyrtatos* istaknuta je nužnost utjecaja i smetnji iz okoliša i životne sredine na privatni život i dom i označeno je kao nedovoljno to što je “došlo do općeg pogoršanja okoliša (životne sredine).” Kada se u vidu imaju obilježja naše negatorijske zaštite, kao prvom znakovitom okolnošću u usporedbi s pravom na život u zdravoj životnoj sredini, može se označiti upravo ovo što smo netom naveli. Naime, Sud smatra kako buka i slične smetnje i utjecaji vrijeđaju prava zaštićena člankom 8. Konvencije, a ne ono na koje bi se u duhu našeg uređenja prvo pomislilo, tj. na pravo na mirno uživanje imovine/vlasništva. Stoga je tipično da se redovito provjerava postoji li povreda članka 8. EKLJP, pa nađe li se takva povreda, rasprava o povredi prava na mirno uživanje imovine/vlasništva stavlja se u drugi plan.³⁸

32 Npr. predmeti: *Öneryıldız protiv Turske*, zahtjev br. 48939/99, presuda od 30. studenog 2004., *L.C.B. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, zahtjev br. 23413/94, presuda od 9. lipnja 1998., *Budayeva i ostali protiv Rusije*, zahtjevi br. 15339/02, 11673/02, 15343/02, 20058/02, 21166/02, presuda od 20. ožujka 2008., *Özel i ostali protiv Turske*, zahtjevi br. 14350/05 15245/05 16051/05, presuda od 17. studenog 2017., i sl.

33 Primjerice u slučaju kada je utvrđena povreda na štetu zatvorenika koji bili pasivno izloženi pušenju drugih zatvorenika u predmetu *Florea protiv Rumunjske*, zahtjev br. 37186/03, presuda od 14. rujna 2010., vidi, *Elefteriadis protiv Rumunjske*, zahtjev br. 38427/05, presuda od 25. siječnja 2011.

34 Npr. predmeti: *Guerra i ostali protiv Italije*, zahtjev br. 14967/89, [VV] presuda od 19. veljače 1998., *McGinley i Egan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, zahtjevi br. 21825/93, 23414/94, presuda od 28. siječnja 2000.; *Roche protiv Ujedinjenog kraljevstva*, zahtjev br. 32555/96, presuda od 19. listopada 2005., *Brincat i ostali protiv Malte*, zahtjevi br. 60908/11, 62110/11, 62129/11, 62312/11, 62338/11, presuda od 24. srpnja 2010., i sl.

35 U pravilu se radilo o predmetima u kojima je došlo do izvlaštenja radi zaštite okoliša i u kojima je procjenjivana razmjernost odnosno nužnost uravnoteženjima privatnog i javnog interesa, npr. predmeti: *Turgut i ostali protiv Turske*, zahtjev br. 1411/03, presuda od 8. srpnja 2008., *Depalle protiv Francuske*, zahtjev br. 34044/02, presuda od 29. ožujka 2010., *Brosset-Triboulet i ostali protiv Francuske*, zahtjev br. 34078/02, presuda od 29. ožujka 2010., *Malfatto i Mieille protiv Francuske*, zahtjevi br. 40886/06 51946/07, presuda od 6. listopada 2016., i sl.

36 Npr. predmeti: *Konig protiv Njemačke*, zahtjev br. 6232/73, presuda od 28. lipnja 1978., *Taskin i ostali protiv Turske*, zahtjev br. 46117/99, presuda od 10. studenog 2004., *Ringeisen protiv Austrije*, zahtjev br. 2614/65, presuda od 16. srpnja 1971., i sl.

37 *Kyrtatos protiv Grčke*, zahtjev br. 41666/98, presuda od 22. svibnja 2003.

38 Ipak, prije negoli se detaljnije nastavi analiza vezana uz čl. 8. Konvencije, samo će se kratko naznačiti što je Sud rekao u nekim predmetima protiv Hrvatske koji su se ticali povreda čl. 1. Protokola 1. uz Konvenciju. U njima je izravno i neizravno govoreći o zaštiti okoliša i zdrave

Cijeli koncept prava na život u zdravoj životnoj sredini izgrađen je na primjeni načela živućeg instrumenta. Do prava se dolazi tek osvijesti li se ideja transformacije konvencijskih prava u skladu s dosegnutim stupnjem razvoja. U pravnoj teoriji koja izučava Konvenciju načelo živućeg instrumenata (evolutivnog tumačenja pojmova) prepoznato je kao “jedno je od najpoznatijih načela sudske prakse u Strasbourgu i predstavlja izraz zahtjeva da se Konvencija tumači 'u svjetlu današnjih uvjeta' i razvija kroz praksu Suda.”³⁹ Njegova je bit vrlo složena, budući da s jedne strane potreba evolutivnog tumačenja (tumačenja u skladu s društvenim promjenama i potrebama)⁴⁰ proizlazi iz naravi Konvencije kao specifičnog “ugovora” kojim se štite ljudska prava, a s druge primjenom ovog načela omogućuje se Sudu nužna mjera fleksibilnosti u jamčenju zaštićenih prava.⁴¹ Načelo evolutivnog tumačenja omogućuje Sudu da svojom praksom slijedi dinamiku društvenih promjena.⁴² Međutim, Sud primjenjujući navedeno načelo, a što rezultira i “iznenađujućim” odlukama, često ne obrazlaže ili nedovoljno obrazlaže koji su ga razlozi vodili (poput postojanja međunarodnog ili europskog konsenzusa).⁴³ I to, zapravo, čini od početka primjene ovoga načela. Usprkos tomu, evolutivno tumačenje jedno je od najprihvaćenijih načela tumačenja i s načelom autonomnog tumačenja pojmova omogućuje prilagodbu Konvencije aktualnom trenutku.

životne sredine razmatrao određena pitanja koja bi se tradicionalno podvela pod imisije. U jednom trenutku u predmetu *Cokarić protiv Hrvatske*, zahtjev br. 33212/02, odluka od 19. siječnja 2006., donoseći odluku o nedopuštenosti, pa, zato i ne ispitujući povredu čl. 1. Protokola 1. uz EKLJP, Sud kaže: “... u načelu se ne jamči pravo uživanja vlasništva u određenom okolišu ... međutim, značajne imisije mogu narušiti pravo na mirno uživanje vlasništva zbog smanjenja vrijednosti nekretnine.” (*Cokarić*, Pravo § 1). U predmetu *Bistrović protiv Hrvatske*, zahtjev br. 25774/05, presuda od 31. svibnja 2007., utvrđena je povreda čl. 1. Protokola 1. uz Konvenciju, usprkos prigovoru da “... nisu iscrpljena domaća pravna sredstva jer podnositelji nisu podnijeli građansku tužbu za naknadu štete za izlaganje buci i opasnim imisijama” (*Bistrović*, §24.). No, predmet *Önerildiz* u kontekstu čl. 1. uz Protokol 1. svakako je posebno zanimljiv. Temeljna je (“vlasničkopravna”) činjenica u njemu to što su podnositelji nezakonito živjeli blizu odlagališta otpada na kojem je došlo do eksplozije i stradavanja devetorice ljudi. O ovom će se predmetu više govoriti.

- 39 WILDHABER, L., *The European Court of Human Rights in Action*, *Ritsumeikan Law Review*, vol. 83, br. 21., 2004., str. 84.
- 40 *Tyrer protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, zahtjev br. 5856/72, presuda od 25. travnja 1978., §31.
- 41 DZEHTSIROU, K., *European Consensus and the Evolutive Interpretation of the European Convention on Human Rights*, *German Law Journal*, vol. 12, 2011., str. 1731.
- 42 VARJU, M., *Transition as a concept of European human rights law*, *European Human Rights Law Review*, vol. 170., 2009., str. 172.
- 43 Ovaj se problem pojavio već u prvoj presudi u kojoj se Sud pozvao na navedeno načelo pod “krinkom” razvoja moralnih i društvenih standarda i zajedničku praksu država ugovornica, međutim bez izravnog citiranja ili navođenja navedene prakse (presuda *Tyrer*). Međutim, takav (a nije preteško reći paušalan pristup) napustio je već u sljedećoj presudi u kojoj se pozvao na načelo živućeg instrumenta i temeljio je (pozvao se) na dvije međunarodne konvencije koje su bile na snazi (*Marckx protiv Belgije*, zahtjev br. 6833/74, presuda od 13. lipnja 1979). Za detaljniju analizu i problem u pozivanju na načelo živućeg instrumenta, vidi LETSAS, G., *Strasbourg's interpretive ethic: lessons for the international lawyer*, *European Journal of International Law*, vol. 21, br. 3, 2010., str. 521.

Autonomni koncept specifično je načelo tumačenja u bliskoj vezi s teleološkim tumačenjem Konvencije. To znači da u određenim slučajevima kada to smatra važnim Sud pojedine konvencijske pojmove i prava razumije u posebnom konvencijskom značenju drukčije od značenja na nacionalnoj razini. Na neki način, kao da je značenje određenog pojma *questio facti* u konkretnom slučaju i podložno redefiniranju (postoji li potreba).

Primjena načela učinkovitosti proizlazi iz potrebe da konvencijska prava uživaju zaštitu koja je “djelotvorna i učinkovita,” a ne “teoretska i iluzorna.” Zahtjevom za pružanje takve (vrste) zaštite državama se nameću brojne pozitivne obveze. Tako je, npr. jedna od pozitivnih obveza koja se ticala prava na život u zdravoj životnoj sredini (a o kojima će se više govoriti) dužnost države da poduzme mjere kojima će riješiti problem onečišćenja okoliša i ugrožavanja životne sredine koji utječu na uživanje privatnog života i doma podnositelja.

Polje slobodne procjene država nije produkt Konvencije u smislu da bi bilo njome propisano.⁴⁴ U načelu ga se koristi kao sredstvo sudačke samoregulacije kako bi se državama omogućila široka razina diskrecije u predviđanju ograničenja konvencijskih prava. Pritom se polazi od ideje da su nacionalna tijela u boljem položaju (negoli Sud) utvrditi potrebu i vrstu ograničenja. Međutim, to je samo načelno, jer se u praksi pokazuje da se sve češće polje slobodne procjene država sužava naglašavanjem važnosti određenog prava za pojedinca.

2.4. Negatorijska zaštita od imisija u svjetlu zaštite prava na život u zdravoj životnoj sredini

Naslovu ovog rada i njegovu cjelokupnu konceptu prethodio je niz radnih naslova i radnih koncepcija. Odabrani naslov već na određeni način može signalizirati zaključke do kojih su autorice došle. Nužno je reći da je praksa Suda već poznata domaćoj javnosti.⁴⁵

44 Iako, kada (odnosno ako) Protokol 15. stupi na snagu Preambuli Konvencije će se na kraju dodati nova odredba koja će naglasiti načelo supsidijarnosti i sloboda procjene koju uživaju države ugovornice.

45 Već smo se pozvali na recentni rad u kojem je Omejec detaljno analizirala zaštitu okoliša u praksi Europskog suda (vidi bilješku 24.). Treba istaknuti i da je Ofak u svom radu koji se još 2012. bavio primjenom Konvencije u sporovima koji se tiču zaštite okoliša kazala da činitelji koji se odnose na okoliš i utječu na ljudska prava i temeljne slobode mogu to činiti na tri načina. U prvu skupinu svrstala je takve negativne utjecaje na okoliš koji mogu dovesti do izravne povrede ljudskih prava. Ofak kaže da “u takvim slučajevima država može biti dužna poduzeti mjere kojima će osigurati da nepovoljni okolišni uvjeti ozbiljno ne utječu na ljudska prava zaštićena Europskom konvencijom.” Kao i da je “pružanjem zaštite prava na život (čl. 2.), poštovanje privatnog i obiteljskog života (čl. 8.) te mirno uživanje vlasništva (čl. 1. Protokola br. 1), Europski sud razvio praksu neizravne zaštite materijalnog prava na zdrav okoliš.” Govoreći o drugoj skupini rekla je da “pojedinci mogu imati i određena postupovna prava koja su povezana sa štetnim utjecajima iz okoliša ... Za ostvarenje materijalnog prava na zdrav okoliš od presudne je važnosti postojanje određenog postupka i procesnih jamstava putem kojih će se to pravo moći zaštititi.” U tom kontekstu, Ofak spominje sljedeća prava i njihovu zaštitu: “pravo na pristup informacijama o okolišu ... pravo na život i poštovanje privatnog

Provedena analiza obuhvatila je povrede prava na život u zdravoj životnoj sredini u vezi s naravi i opsegom zaštite koja mu se pruža ponajprije kao ljudskom prava koje se štiti Konvencijom. Drugi zahtjev suzio je istraživanje na zaštitu koja se pruža kroz zaštitu prava iz članka 8. Konvencije (prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja).⁴⁶ Najvažnije je naglasiti da su autorice promatrale mogućnosti povezivanja prava na život u zdravoj životnoj sredini šticećenog u okviru zaštite konvencijskih prava iz navedene odredbe Konvencije i negatorijske zaštite od imisija - dakle, već u građanskopravnom smislu suženog oblika imisijske zaštite.

2.4.1. Konvencijska zaštita prava na život u zdravoj životnoj sredini

2.4.1.1. Osnovne naznake o predmetu zaštite

Europski sud zaštićuje pravo na život u zdravoj životnoj sredini u više pravaca.⁴⁷ Pogledaju li se predmeti u kojima se ono štiti, moglo bi se reći da postoje dva (temeljna) okvira zaštite od smetnji i utjecaja. U prvom je slučaju riječ o zaštiti od smetnji i utjecaja vrlo sličnim onima koji se prema našem članku 110. ZV-a smatraju imisijama - onima koje nije dopušteno odašiljati (izravno ili neizravno) na drugu nekretninu kao: dim, neugodne mirise, čađu, otpadne vode, potres, buku i sl. Tako je, npr. u predmetu *Oluić protiv Hrvatske*⁴⁸ govoreći o povredi zaštićenog prava (radilo se o pravu na poštovanje doma) Sud naveo: "... ono uključuje, ne samo pravo na konkretan fizički prostor, nego i na tiho uživanje toga prostora ... (k tomu) tiho uživanje doma i povrede prava na poštovanje doma nisu ograničene na fizičke povrede (npr. neovlašteni ulazak) ... nego uključuju i one ... kao što je buka, emisije, mirisi ili drugi oblici miješanja." Odnosno "... povreda može dovesti do povrede prava ... ako (pojedince) sprječava

i obiteljskog života ... sud izveo i pravo sudjelovanja u odlučivanju. Pristup pravosuđu u pitanjima okoliša štiti se putem prava na pošteno suđenje (čl. 6. st. 1.) te prava na djelotvorno pravno sredstvo (čl. 13.)." U trećoj skupini autorica kaže: "zaštita okoliša može predstavljati i legitiman cilj kojim se opravdava miješanje u prava zajamčena Europskom konvencijom. Primjerice, pravo na mirno uživanje vlasništva može se ograničiti ako je to potrebno radi zaštite okoliša." OFAK, L., Primjena Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u sporovima koji se tiču zaštite okoliša, *Hrvatska pravna revija*, 2012., br. 4., str. 62-63. Vidi i *Manual on Human Rights and the Environment, Principles Emerging from the case-law of the European Convention on Human Rights*, CoE Publishing, Strasbourg, 2006, str. 8. Među recentnijim radovima treba spomenuti i onaj u kojem se Sarvan bavila povredama ljudskog prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života i doma zbog neobavljanja i neodgovarajuće kvalitete komunalnih usluga. SARVAN, D., *Povreda ljudskog prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života i doma zbog neobavljanja i neodgovarajuće kvalitete komunalnih usluga*, <http://www.iusinfo.hr/Article/Content.aspx?SOPI=CLN20V01D2018B1127> (25. siječnja 2018.).

46 Što ne znači da zbog objašnjenja pojedinih kategorija neće biti prikazani i predmeti koji se tiču povreda drugih konvencijskih prava, u prvom redu čl. 2. EKLJP.

47 Odmah treba reći da je vrlo teško izolirati klasične pravce zaštite po uzoru na naše nacionalno uređenje, npr. građanskopravne, upravne, i sl.

48 Zahtjev br. 61260/08, presuda od 20. svibnja 2010.

u uživanju u udobnosti njegovog doma.⁴⁹ Slični se navodi mogu pročitati u većini presuda u kojima se Sud bavio tim pitanjem, primjerice kao u jednom vrlo važnom predmetu - *Hatton i ostali protiv Ujedinjenog Kraljevstva*.⁵⁰

Ipak, praksa Suda pokazuje da Sud vrstu smetnji i utjecaja promatra i u jednom drukčijem, širem kontekstu. Rečeno jezikom naših nacionalnih pravila, u utvrđivanju vrste smetnji i utjecaja, Sud izlazi iz okvira zadanih člankom 110. ZV-a i približava se koncepciji ponuđenoj u članku 4. stavku 1. t. 7. ZZO-a. To je vidljivo u više predmeta, npr. u predmetu *Fadeyeva protiv Rusije*⁵¹ u kojem se radilo o smetnjama i utjecajima "... čeličane koja je ispuštala štetne tvari u vrijednostima višim od onih dopuštenih zakonom,"⁵² i sl. Osnovni je dojam, međutim, da izostaje orijentacija kojom se vodi naše uređenje pri podjeli imisija.

Svakako treba spomenuti još jednu dimenziju. Naime, kada pruža zaštitu pravu na poštovanje doma, Sud to čini koncipirajući njegov pojam u duhu načela autonomnog tumačenja pojmova.⁵³ Takva koncepcija ne odgovara našem pojmu nekretnine (niti uopće, niti takve kojoj se/čijem se vlasniku (vlasništvu) pruža imisijska zaštita).⁵⁴ Posljedično, zaštita prava na poštovanje doma i njegovo mirno i udobno uživanje u duhu prava na život u zdravoj životnoj sredini pružena je širem krugu "prostora."

2.4.1.2. Zahtjev da utjecaji i smetnje iz okoliša i životne sredine povrijeđuju konvencijsko pravo - specifična konvencijska uzročna veza

Štiteći pravo na život u zdravoj životnoj sredini Sud postavlja sljedeću hipotezu: da bi se utjecaji i smetnje koje se tiču okoliša i životne sredine smatrali konvencijski relevantnim traži se da je njima (zbog njih) povrijeđeno neko konvencijsko pravo. Već smo rekli da je to najčešće pravo iz članka 8. Konvencije. Odnosno, između utjecaja i smetnji iz okoliša i životne sredine i povrede zaštićenog konvencijskog prava te onoga što je država činila ili trebala činiti, pa nije (tj. propuštala je) treba postojati uzročna veza.

Riječ je o posebnoj uzročnoj vezi, nazovimo je konvencijskom uzročnom vezom, koju je prilično komplicirano promatrati kao kategoriju u našem odštetnom pravnom smislu. Sud, kao prvo, traži da se utjecajima i smetnjama iz okoliša i životne sredine utječe na zaštićeno pravo. Već je sama povreda prava dostatna i ne traži se da je, npr. nastupilo pogoršanje zdravlja podnositelja zbog kakvih smetnji i utjecaja.⁵⁵ Nadalje,

49 *Oluić*, § 44. Vidi također i *Udovičić protiv Hrvatske*, zahtjev br. 27310/09, presuda od 24. travnja 2014.

50 Zahtjev br. 36022/97, [VV] presuda od 7. ožujka 2003., § 96.

51 Zahtjev br. 55723/00, presuda od 9. lipnja 2005.

52 *Ibidem*, § 116.

53 Pojam doma u konvencijskom smislu Sud tumači funkcionalno-faktičnim kriterijem (pa se domom, npr. smatraju pokretne kućice ili poslovni prostori). O faktično-funkcionalnom kriteriju za definiranje doma i njegovoj trajno i dostatnoj vezi kao i uopće o autonomnom konceptu doma, vidi kod MIHELČIĆ, G., MAROCHINI, M., Koneksitet ostvarenja vindikacijskog zahtjeva na nekretnini i tzv. prava na poštovanje doma, *Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci*, vol. 35, br. 1., 2014., str. 168. *et seq.*

54 Usp. predmet *Öneryıldız*.

55 Ovo podrazumijeva i naša imisijska zaštita.

povreda postoji u slučaju postojanja, tzv. minimalnog stupnja ozbiljnosti (vidi *infra* predmet *Tatar protiv Rumunjske*)⁵⁶ i to je njezina sljedeća sastavnica. Ocjena o postojanju uzročne veze donosi se u svakom pojedinom slučaju i u svjetlu (točnije primjenom) načela o kojima je bilo riječi.

Jednako kao što je i povrjeđivanje samog prava na život u zdravoj životnoj sredini promatrao u kontekstu različitih konvencijskih prava (više njih), *de rerum natura*, i (konvencijskom) uzročnom vezom Sud se bavio u vezi s povredom više zaštićenih prava. U jednom starijem predmetu u kojem je ispitivao utjecaj nezdrave životne sredine na zaštićeno pravo smatrao je da ne postoji uzročna veza jer "... nije dokazana uzročna veza između izloženosti oca podnositeljice zračenju i leukemije od koje je ona oboljela" (predmet *L.C.B.*, § 39). U tom je predmetu ispitivana osnovanost navoda podnositeljice o povredi članka 2. Konvencije. Odnosno, je li nastupila povreda zaštićenog prava zbog propuštanja države da upozori roditelje podnositeljice o mogućem riziku po njezino zdravlje zbog toga što je otac podnositeljice sudjelovao u nuklearnim ispitivanjima. U jednom drugom slučaju, pak, Sud je našao postojanje uzročne veze. Radilo se, također o tvrdnjama da je povrijeđen članak 2. Konvencije. Riječ je o predmetu *Öneryıldız* koji je, inače, vrlo važan za pitanje zaštite prava na život u zdravoj životnoj sredini. U njemu je Sud ocijenio da je država povrijedila svoju pozitivnu obvezu zaštititi živote podnositelja (pa time i zaštićeno pravo) te da "... postoji uzročna veza između stradavanja devet osoba i eksplozije metana na odlagalištu otpada... (te da su) ... nadležna tijela znala i trebala znati da na odlagalištu postoji stvarna i neposredna opasnost od eksplozije koja može ugroziti živote stanovnika."⁵⁷

Ono što je za pitanje konvencijske uzročne veze ključno jest to što je konvencijska uzročna veza i kategorija zaštite prava na život u zdravoj životnoj sredini (pa i kada je nastupilo pogoršanje zdravlja podnositelja, a zapravo, neovisno o tomu) fokusirana na odgovornost države koja je na neki način povrijedila svoje obveze i time dovele do povrede prava, tipično, npr. propuštanjem države da ispuni određenu pozitivnu obvezu i time zaštititi podnositelja (kao u predmetu *Öneryıldız*).⁵⁸

56 Zahtjev br. 67021/01, presuda od 27. siječnja 2009.

57 Ovaj je predmet zanimljiv i u kontekstu povrede prava na mirno uživanje imovine/vlasništva, budući da je primjenom načela autonomnog koncepta kojim je i inače bitno oblikovao pojam zaštićenog dobra u smislu ovog članka, zaštitu s njegova naslova pružio u situaciji kada su podnositelji nezakonito stanovali u blizini odlagališta otpada.

58 Iako u jednom svom pravcu zaštita prava na život u zdravoj životnoj sredini može podsjetiti na zaštitu od onečišćenja okoliša onako kako to stanje uređuje čl. 3. st. 1. t. 34. ZZO-a (kao promjenu stanja okoliša zbog nedopuštene emisije i/ili drugog štetnog djelovanja, ili izostanaka potrebnog djelovanja, ili utjecaja zahvata koji može promijeniti kakvoću okoliša) one se razlikuju. U prvom redu zbog toga što prema konvencijskoj koncepciji nije dovoljno da samo postoji "loše" stanje okoliša i životne sredine, već ono treba utjecati na zaštićeno pravo. Drugo, odgovornost za povredu prava na život u zdravoj životnoj sredini nije orijentirana na načelo "onečišćivač plaća" na način predviđen u našem čl. 16. ZZO-a. Vidi iscrpnu analizu o naknadi štete zbog onečišćenja okoliša kod JOSIPOVIĆ, T., op. cit., str. 73. *et seq.* Za odgovornost države od imisija kod MOŽINA, D., *Odkodninska odgovornost države*, Pravni letopis 2013., str. 153.-156., <http://www.pf.uni-lj.si/media/mozina.odskodninska.odgovornost.drzave.pdf> (1. veljače 2018.).

K tomu treba imati u vidu i da je predmet zaštite pravo zaštićeno Konvencijom, pa se postojanje uzročne veze traži u odnosu na njegovu povredu. U predmetu *Fadeyeva*, npr. izrijeком se naglašavaju tražene pretpostavke i određuju da, kako bi "... predmet uopće ušao u doseg čl. 8. Konvencije, zahtjev koji se tiče onečišćenja okoliša mora pokazati da je došlo do miješanja/utjecaja na privatan i obiteljski život i dom pojedinca i da je taj utjecaj zadovoljio minimalan stupanj ozbiljnosti."⁵⁹ U tom je predmetu kazano i da "... podnositelji nisu dokazali postojanje uzročne veze između utjecaja okoliša i pogoršanja njihova zdravlja." No, takvu vrstu uzročne veze Sud i ne traži. Jednako je bilo i u predmetu *Roche*.

2.4.1.3. Kategorija minimalnog stupnja ozbiljnosti

Kada je riječ o povredi prava iz članka 8. Konvencije, Sud naglašava, već spomenutu kategoriju minimalnog stupnja ozbiljnosti (npr. predmet *Fadeyeva*). Njegovim riječima rečeno: "... čl. 8. Konvencije primjenjiv je kada su kvaliteta privatnog života podnositelja i uživanje u pogodnostima doma izravno pogođeni štetnim utjecajima poput buke" (npr. predmeti *Hatton, Powell i Rayner protiv Ujedinjenog Kraljevstva*⁶⁰) ili drugim oblicima imisija (npr. predmeti *Lopez Ostra protiv Španjolske*,⁶¹ *Guerra i ostali, Moreno Gomez protiv Španjolske*,⁶² *Cuenca Zarzoso protiv Španjolske*,⁶³ *Oluić*). Odnosno "... iako ne postoji izričito pravo u Konvenciji na čisti i tihi okoliš kada je neki pojedinac izravno i ozbiljno pogođen bukom ili nekim drugim onečišćenjem, može se pojaviti pitanje zaštite povrijeđenog prava temeljem čl. 8. Konvencije" (*Oluić*, § 45). Postoji li minimalni stupanj ozbiljnosti (procjenjiv u konkretnom slučaju) postoji i povreda zaštićenog prava.

Postoje i slučajevi kada Sud nije utvrdio postojanje minimalnoga stupnja ozbiljnosti. Kao ilustracija može poslužiti predmet *Leon i Angieszka Kania protiv Poljske*⁶⁴ u kojem je Sud smatrao kako "... buka kojoj su bili izloženi podnositelji nije zadovoljila minimalan stupanj ozbiljnosti potreban za utvrđenje povrede njihova prava na život u zdravoj životnoj sredini."⁶⁵

Kako Sud određuje minimalan stupanj ozbiljnosti? Naglašeno je da ga, osim što se procjenjuje u svakom predmetu posebno, karakteriziraju sljedeći parametri: intenzitet smetnji ili utjecaja, njihovo trajanje, posljedice koje imaju za pojedinca te, tzv. generalni (opći) kontekst (engl. *general environmental context*).^{66 67}

59 *Fadeyeva*, § 68.-70.

60 Zahtjev br. 310/81, presuda od 21. veljače 1990., § 40.

61 Zahtjev br. 16798/90, presuda od 9. prosinca 1994.

62 Zahtjev br. 4143/02, presuda od 16. studenog 2004.

63 Zahtjev br. 23383/12, presuda od 16. siječnja 2018.

64 Zahtjev br. 12605/03, presuda od 21. listopada 2009.

65 *Leon i Angieszka Kania*, § 104.

66 Manual on Human Rights and the Environment, op. cit., str. 14.

67 Pitali smo se je li minimalan stupanj ozbiljnosti usporediv s našom kategorijom prekomjernosti odnosno je li moguće usporediti traženi (minimalni) stupanj ozbiljnosti s kvantitativnom komponentom naše prekomjernosti i kakva bi bila korelacija između njihovih donjih granica. Prekomjernost se, prema našem pravu, ocjenjuje s obzirom na namjenu primjerenu nekretnini u odnosu na mjesto i vrijeme, izaziva li se imisijama znatnija šteta odnosno jesu li nedopuštene

Vratimo li se na zahtjev da utjecaji i smetnje iz okoliša i životne sredine moraju povrjeđivati zaštićeno pravo kako bi bili relevantni, u duhu kategorije minimalnog stupnja ozbiljnosti, može se govoriti i o određenim ambivalentnostima toga zahtjeva. Već je u presudi *Lopez Ostra* Sud naglasio kako "... ozbiljna onečišćenja okoliša mogu utjecati na opće stanje (blagostanje) pojedinaca i spriječiti ih u uživanju njihova doma na način koji utječe i na uživanje u privatnom i obiteljskom životu odnosno poštovanju istog i bez da ugrožavaju njihovo zdravlje" (§ 51). I u predmetu *Di Sarno i drugi protiv Italije*⁶⁸ nađena je povreda članka 8. Konvencije zbog izloženosti onečišćenju zbog nepropisnog prikupljanja komunalnog otpada. Najbolje se, ipak, učinak minimalnog stupnja ozbiljnosti na povredu (zaštitu) prava na život u zdravoj životnoj sredini pokazuje u predmetu *Tatar*.⁶⁹ Sud je povredu u tom predmetu odlučio ispitivati u kontekstu članka 8. Konvencije i zaključio da vlasti nisu poduzele potrebne korake za procjenu rizika niti su poduzele nužne mjere kako bi zaštitile prava podnositelja na poštovanje privatnog života i doma i općenito njihovog prava na uživanje zdravog i zaštićenog okoliša, čime je povrijeđeno pravo podnositelja na poštovanje privatnog života i doma.⁷⁰

temeljem kakvih posebnih zakona. Za složenost parametara u postupku zaštite i u njegovu iniciranju, vidi kod JOSIPOVIĆ, T., op. cit., str. 59. *et seq.*

- 68 Zahtjev br. 30765/08, presuda od 10. siječnja 2012. U navedenom predmetu, od veljače 1999. do kraja prosinca 2008. u talijanskoj općini u regiji Campagnia proglašeno je izvanredno stanje zbog problema s odlaganjem odnosno prikupljanjem komunalnog otpada. Tijekom navedenog razdoblja djelatnost prikupljanja otpada povjerena je privatnoj tvrtci. Sud je smatrao i za "griješ" državi uzeo to "... što nije udovoljila dužnosti poduzimanja pozitivnih mjera za zaštitu prava podnositelja" te naglasio da "... ako se i složi sa stavom vlade da je akutno stanje trajalo samo 5 mjeseci (prosinac 2007. do svibanj 2008.) te, iako, država uživa široko polje slobodne procjene ... ima i pozitivnu obvezu poduzeti razumne i adekvatne korake za zaštitu i jamčenje podnositeljevih prava iz čl. 8. Konvencije što je u ovom slučaju propustila učiniti. Neizvršenjem odnosno neispunjenjem tih pozitivnih obveza država je povrijedila pravo podnositelja na poštovanje privatnog života i doma." Za neugodne mirise koji su dolazi od odloženog otpada kao razlog povrede prava iz čl. 8. Konvencije, vidi predmet *Branduse protiv Rumunjske*, zahtjev br. 6586/03, presuda od 7. travnja 2009.
- 69 Podnositelji zahtjeva u ovom predmetu bili su otac i sin koji su stanovali u neposrednoj blizini rudnika zlata koji je eksploatirala tvrtka u privatnom vlasništvu. Proces ekstrakcije uključivao je upotrebu natrijevog cijanida. Godine 2000., 30. siječnja došlo je do puknuća brane, zbog čega je u okoliš otpušteno cca 100.000 m³ cijanidne kontaminirane vode. Tvrtka nije zaustavila svoje poslovanje. Pred Sudom su podnositelji, pozivajući se na čl. 2. Konvencije, tvrdili kako je poslovanje tvrtke ugrozilo njihove živote.
- 70 U ovom predmetu Sud je naglasio i nužnost da država poduzme, tzv. mjere predostrožnosti (engl. *precautionary principle*) kako bi zaštitila pojedince od mogućih opasnosti. Valja, međutim, naglasiti kako se ovim mjerama ne pruža zaštita od svih vrsta mogućih opasnosti (vidi odluku Suda u predmetu *Luginbühl protiv Švicarske*, zahtjev br. 42756/02, odluka od 17. siječnja 2006. gdje se podnositelj pozivao na moguću opasnost po zdravlje zbog utjecaja radijacije zbog instalacije odašiljača za mobilne telefone).

2.4.1.4. Osciliranje "kvantuma" minimalnog stupnja ozbiljnosti - konvencijska "kolebanja"

U prvom predmetu u kojemu je Sud našao povredu konvencijskog prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života i doma zbog štetnih utjecaja iz okoliša odnosno životne sredine – u predmetu *Lopez Ostra* iz 1994. naglašeno je kako je "... država propustila ispuniti svoju obvezu da zaštiti podnositeljicu (nije bilo precizirano je li riječ o negativnoj ili pozitivnoj obvezi) od štetnih utjecaja kojima je bila izložena - dima, neugodnih mirisa i zagađenja iz kožarskog postrojenja." Unatoč tomu što nije kazao o kakvoj se vrsti obveze radilo, Sud je smatrao "... da nije postignuta pravična ravnoteža između prava pojedinca na život u zdravoj životnoj sredini i općeg interesa zajednice odnosno kako je država prekoračila svoje polje slobodne procjene," (§ 51). Vrlo slično postupio je i u predmetu *Moreno Gomez*, kao i u recentnom predmetu *Cuenca Zarzoso*. U oba je utvrđeno da država "... iako je usvojila pravila o maksimalno dopuštenoj razini buke u noći, nije ispunila svoju pozitivnu obvezu i osigurala podnositeljima uživanje prava na poštovanje privatnog života i doma kako to traži članak 8. Konvencije."⁷¹ Pritom je, za razliku od predmeta *Lopez Ostra*, Sud jasno istaknuo razlike između pozitivnih i negativnih obveza države i naglasio da se (u oba) radi o propuštanju države da ispuni svoju pozitivnu obvezu i zaštiti podnositelje od buke kojoj su bili izloženi iz obližnjih barova.⁷² Smatrajući (također, u oba predmeta) da je došlo do povrede prava iz članka 8. Konvencije (prava na poštovanje privatnog života i doma) zanimljivo je što je Sud naglasio i to da je osnovna svrha Konvencije jamčiti prava "... koja su praktična i učinkovita, a ne teoretska ili iluzorna."⁷³ Dakle, primijenio je načelo učinkovitosti. Nužnost takve - praktične i učinkovite zaštite konvencijskih prava naglašena je i u hrvatskim predmetima.⁷⁴

S druge strane, i pozitivna obveza države da zaštiti podnositelje od buke kojoj su bili izloženi i to neovisno o polju slobodne procjene, naglašena je, npr. i u predmetu *Dees protiv Mađarske*.⁷⁵ U predmetu *Dees*, Sud je smatrao da nije postignuta pravična ravnoteža između interesa podnositelja na život u zdravoj životnoj sredini i interesa korisnika ceste s koje dolazi buka i ostale smetnje.⁷⁶ U tom kontekstu svakako treba

71 *Moreno Gomez*, § 62, *Cuenca Zarzoso*, § 54.

72 Podnositelji su tvrdili kako je buka koja je dolazila iz noćnih barova utjecala na njihov privatni život i uživanje doma. U predmetu *Cuenca Zarzoso* podnositelj je dostavio i medicinsku dokumentaciju kojom je dokazivao tvrdnju o utjecaju buke na pogoršanje njegova zdravlja. Pozitivnu obvezu države Suda je naglasio i u predmetu *Guerra i ostali* u kojem se radilo o obvezi države da obavijesti podnositelje o potencijalnim rizicima za zdravlje koje im prijeti iz obližnje tvornice kemikalija.

73 *Moreno Gomez*, § 56, *Cuenca Zarzoso*, § 51. Nužnost postizanja pravične ravnoteže između javnog i pojedinačnog interesa te prekoračenje polja slobodne procjene države naglašena je, zajedno sa obvezom države da jamči učinkovitu i djelotvornu zaštitu prava i u predmetu *Dubetska i ostali protiv Ukrajine*, zahtjev br. 30499/03, presuda od 10. veljače 2011.

74 *Oluić*, § 47, *Bistrović*, § 35.

75 Zahtjev br. 2345/06, presuda od 9. studenog 2010.

76 Pitanje povrede čl. 8. EKLJP-a zbog buke i vibracija koje trpe podnositelji pojavilo se i u predmetu *Grimkovskaya protiv Ukrajine*, zahtjev br. 38182/03, presuda od 21. srpnja 2011. u kojem je Sud utvrdio povredu čl. 8. Konvencije, kao i u predmetu *Bor protiv Mađarske*, zahtjev br. 50474/08, presuda od 18. lipnja 2013. Izvor buke bila je željeznička stanica.

spomenuti i predmet *Fadeyeva* i stajališta koja su u njemu izražena, no o njemu će se detaljnije govoriti u vezi s jednim drugim aspektom.

Ovdje je potrebno skrenuti pažnju da ne pokazuju svi predmeti konstantu u stajalištima Suda. U jednu ruku to nije neočekivano ima li se u vidu potreba stalnog usklađivanja konvencijske zaštite s dosegnutim standardima razvoja društva i zajednice uopće - kada bi se o tomu radilo. Indikativno je, međutim, da se o tomu radi.

Prije svih, nužno je spomenuti jedan od najpoznatijih, a istodobno i najkontroverznijih predmeta koji se tiče zaštite prava na život u zdravoj životnoj sredini - predmet *Hatton*. U njemu je konačnu odluku donijelo Veliko vijeće. Ona se znatno razlikuje od odluke Vijeća i obje su donesene uz izdvojena mišljenja dijela sudaca.⁷⁷ U predmetu je bilo riječi o utjecaju buke na poštovanje privatnog života i doma podnositelja zbog noćnih letova iz zračne luke Heathrow. Podnositelji su tvrdili da ih zbog svoje prirode noćni letovi uznemiravaju te da im je uvelike narušena kvaliteta života i sna zbog čega se jedna od podnositeljica (Ruth Hatton) čak preselila u drugi dio grada. Vlada je u svom odgovoru navodila da bi ukidanje noćnih letova uzrokovalo znatnu štetu gospodarstvu Ujedinjenog Kraljevstva te da druge europske zračne luke imaju manja ograničenja u vezi s noćnim letovima i bukom koja dolazi od njih. Također, da je većina stanovnika koji žive u okolici Heathrowa (njih cca 80 %) izjavilo kako ne pati zbog buke. Vijeće je krenulo od toga, pa i utvrdilo da se u konkretnom slučaju radi o pozitivnoj obvezi države da zaštiti pojedinca od štetnog utjecaja (a ne o negativnoj obvezi da se ne miješa) i da je to ona propustila učiniti. Nadalje, nađena je povreda članka 8. Konvencije, budući da nije ostvarena pravična ravnoteža između javnog interesa - ekonomske dobrobiti i prava pojedinaca na poštovanje privatnog života i doma. Presuda Vijeća donesena je uz tri izdvojena mišljenja njegovih sudaca (dva suca se nisu složila s odlukom, dok je treći bio suglasan ali uz izdvojeno mišljenje). Sutkinja Greve, obrazlažući svoje neslaganje s odlukom Vijeća, vrlo je zanimljivo kazala kako je Sud "... nedopustivo suzio polje slobodne procjene koje države uživaju u pitanjima koja se tiču okoliša, a koje u odnosu na ta pitanja, kao i ona koja se tiču (zdrave) životne sredine, treba biti široko u prvom redu, stoga što problemi okoliša, u pravilu zahvaćaju veće skupine ljudi, a ne pojedince ... kao i da je riječ o ekološkim pravima koja predstavljaju prava nove generacije, a ne predmet odlučivanja po Konvenciji."⁷⁸ Veliko vijeće, odlučivši potpuno suprotno od Vijeća, istaknulo je da podnositelji nisu podnijeli nikakav dokaz u prilog "stupnju nelagode" koji su pretrpjeli ... te da je Vlada "priznala" kako je u osjetljivost na buku uključen i subjektivni element zbog čega se određeni

77 Neslaganje Vijeća i Velikog vijeća kao i njihovih sudaca najbolje pokazuje kompleksnost utvrđivanja povreda u pitanjima prava na život u zdravoj životnoj sredini kao i otvorene mogućnosti kod utvrđivanja jesu li države prekoračile polje slobodne procjene koje uživaju. Predmet *Hatton* imao je i snažnu ekonomsku dimenziju s obzirom na važnost najvećeg britanskog aerodroma, pa postoji i mogućnost da je Veliko vijeće bilo sklono Ujedinjenom Kraljevstvu dopustiti šire polje slobodne procjene zbog bojazni da bi drukčija odluka rezultirala odbijanjem izvršenja presude.

78 *Hatton i ostali protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, zahtjev br. 36022/97, presuda od 2. listopada 2001., izdvojeno (djelomično) suprotno mišljenje sutkinje Greve.

(manji) broj ljudi češće budi zbog buke ili na drugi način osjeća poremećaj sna.” Zaključeno je kako “... odluka o novom sustavu noćnih letova predstavlja mjeru kojom je ostvarena optimalna ravnoteža između prava ugroženih pojedinaca i javnog interesa (ekonomske dobrobiti) ... te da vlasti nisu prekoračile svoje polje slobodne procjene i da je postignuta pravična ravnoteža između prava pojedinaca na poštovanje njihova privatnog života i doma i interesa zajednice u cjelini, kao da nije niti bilo temeljnih postupovnih propusta u pripremi propisa o ograničenju noćnih letova.” U zajedničkom izdvojenom mišljenju, Costa, Ress, Türmen, Zupančič i Steiner iznijeli su kritike na račun ove odluke. U prvom su redu navedeni suci smatrali da nije pravilno tumačen članak 8. Konvencije. Točnije da nije tumačen evolutivno u skladu s načelom živućeg instrumenta, a kako se inače činilo. Na taj se način “... odstupilo od dosegnute razvojne razine sudske prakse, pa čak je i učinjen korak unatrag u zaštiti prava na život u zdravoj životnoj sredini, budući da je ekonomskim razlozima dana prevaga u odnosu na osnovne zdravstvene uvjete.” Jednaku odluku, da nije došlo do povrede prava zajamčenih člankom 8. Konvencije, Sud je donio i u predmetu *Flamenbaum i ostali protiv Francuske* (nije našao niti povredu članka 1. Protokola 1. uz Konvenciju).⁷⁹ I u tom su predmetu podnositelji tvrdili da im je povrijeđeno pravo na poštovanje privatnog života i doma zbog povećanja razine buke proširenjem kapaciteta (glavne piste) u zračnoj luci Deauville. Sud je smatrao “... imajući u vidu mjere koje su poduzete kako bi se ograničio utjecaj buke, da je postignuta pravična ravnoteža između sukobljenih interesa.” Zanimljivost je da je smatrao i da podnositelji nisu dokazali da je zbog opisanog došlo do smanjenja tržišne vrijednosti njihovih nekretnina, kao i da im je bilo omogućeno da sudjeluju u svim etapama “proširenja.” Istovjetna je, već spomenuta, odluka u predmetu *Leon i Angieszka Kania*.

2.4.1.5. *Opseg (i vrsta) zaštite prava na život u zdravoj životnoj sredini - paradigma pozitivnih/negativnih obveza država*

Zaštitu prava na život u zdravoj životnoj sredini, načelno, nije moguće tražiti (ostvariti) unaprijed. Sud o njegovoj zaštiti raspravlja tek kada je ostvarena povreda zaštićenoga konvencijskog prava podnositelja (kako je, npr. naglašeno u predmetu *Kyrtatos*).

Učinio je to, zapravo, već u prvom predmetu u kojem se bavio utjecajem buke iz zračne luke Heathrow, u predmetu *Powell i Rayner*, gdje je pronađeno kako je razina buke utjecala na podnositeljeva prava na poštovanje privatnog života i doma. Istodobno, naglašeno je i da države uživaju široko polje slobodne procjene u ostvarenju pravične ravnoteže između ekonomskih interesa zajednice i pojedinačnih interesa. Zanimljiv je naglasak koji se ticao obveza države. Sud je rekao da je “... teško jasno razgraničiti radi li se u konkretnom slučaju o pozitivnoj obvezi države da osigura podnositeljima uživanje zaštićenog prava ili o njezinoj negativnoj obvezi - da se ne miješa u to pravo.” Naglasio je, međutim, da su u oba slučaja (dakle i kod pozitivne i kod negativne obveze) primjenjiva načela vrlo slična.⁸⁰

U nekim je slučajevima Sud našao povredu članka 8. Konvencije jer je država

79 Zahtjevi br. 3675/04, 23264/04, presuda od 13. prosinca 2012.

80 *Powell i Rayner* § 41, vidi i *Lopez Ostra*, § 51.

propustila poduzeti preventivne mjere kako bi spriječila njegovu povredu. Takvo se što vidi u predmetu *Fadeyeva*. Riječ je bila o podnositeljici koja je stanovala u sanitarno-zaštitnoj zoni u neposrednoj blizini čeličane koja je "... ispuštala štetne tvari u vrijednostima višim od onih dopuštenih zakonom." Sud je u odluci najprije naglasio opće postavke o kojima se već govorilo (zahtjev prema kojem se, da bi predmet ušao u doseg članka 8. Konvencije, mora pokazati da je došlo do utjecaja na privatan i obiteljski život i dom pojedinca i da je zadovoljen minimalan stupanj ozbiljnosti). Nadalje, iako podnositelji nisu dokazali uzročnu vezu između utjecaja iz okoliša i pogoršanja njihova zdravlja, zauzevši ekstenzivniji stav nego, npr. u predmetu *Hatton*, Sud je rekao da se s obzirom "... na snažne neizravne 'dokaze i pretpostavke' može pretpostaviti da je zdravlje podnositelja pogoršano zbog industrijskih emisija iz tvornice i podložnije oboljenjima zbog života uz takvu tvornicu." Ono što je sa sigurnošću utvrdio bilo je da je "... život u takvoj sredini utjecao na uživanje podnositelja u njihovu domu.» Tako je, unatoč tomu što nije utvrdio postojanje uzročne veze između utjecaja iz okoliša i pogoršanja zdravlja podnositelja (a koje se, kako je već rečeno, i ne traži u konvencijskom smislu) smatrao da zahtjev ulazi u doseg članka 8. Konvencije. Odlučujući o povredi (za koju je zaključio da postoji), Sud je dao još neke smjernice. Tako je, utvrdivši da tvornica radi temeljem dopuštenja nadležne vlasti usred naseljenog mjesta, smatrao da postoji obveza države (koju je ona propustila) poduzeti (pozitivne) mjere zbog smanjenja utjecaja na okoliš, npr. provođenjem (svojih) pozitivnih propisa ili, eventualno, nuđenjem mogućnosti preseljenja podnositeljima. Također je naglasio da je, usprkos široku polju slobodne procjene koje uživa, država propustila postići pravičnu ravnotežu interesa zajednice i prava podnositelja na poštovanje njihova privatnog života i doma.⁸¹

Indikativan je u vezi s opsegom neprihvatljivog propuštanja poduzimanja mjera predmet *Roche*. Veliko vijeće u tom je predmetu (2005.) utvrdilo povredu podnositelja prava iz članka 8. Konvencije, zbog toga što mu država nije omogućila pristup svim informacijama koje su bile nužne kako bi procijenio rizik za svoje zdravlje zbog sudjelovanja u nuklearnim testiranjima. Dakle, do povrede članka 8. Konvencije nije došlo zbog posljedica koje (bi/su) testiranja imala na zdravlje podnositelja, već zbog opisanog propuštanja države.⁸²

U kontekstu pozitivnih obveza države da zaštiti pravo na život u zdravoj životnoj sredini treba spomenuti i jedan predmet u kojem su obveze države zanimljivo dovedene u vezu sa "sudbinom" klizišta. Riječ je o predmetu *Budayeva* u kojem je Sud rekao kako "... država nije poduzela potrebne preventivne mjere da bi smanjila rizik po živote podnositelja." Na području na kojem su podnositelji stanovali, naime, svake je godine dolazilo do klizanja tla, a nadležna tijela nisu poduzela mjere kako bi se zaštitilo živote podnositelja. Državi je zamjereno nepoduzimanje mjera obrane od klizišta odnosno ili mjera upozorenja, premda se ona pravdala da nije mogli predvidjeti ili zaustaviti silinu klizanja tla i nanosa mulja, Sud joj nije dao za pravo i smatrao je da

81 Slične činjenice slučaja i odluku Suda može se vidjeti i u predmetu *Ledyayeva i ostali protiv Rusije*, zahtjevi br. 53157/99, 53247/99, 53695/00 i 56850/00, presuda od 26. listopada 2006.

82 Isto obrazloženje vidljivo je i u predmetu *Vilnes i ostali protiv Norveške*, zahtjevi br. 52806/09, 22703/10, presuda od 5. prosinca 2013.

je "...s obzirom na činjenice slučaja ... bila dužna poduzeti odgovarajuće preventivne mjere."

Koliko "šarolike" mogu biti pozitivne obveze države pokazuje predmet *Taskin i ostali*. U njemu su domaće vlasti odbile postupiti po sudskim odlukama i u tomu je Sud pronašao povredu prava iz članka 8. Konvencije. Naime, tvrtki koja je imala dopuštenje za iskorištavanje rudnika zlata (a koja je koristila otrovne procese), dopuštenje za rad oduzeto je odlukama upravnog suda. Učinjeno je to zbog opasnosti za zdravlje kao i zbog opasnosti za uništenje ekosustava i zagađenja voda. Međutim, navedene odluke nikada nisu provedene i u tomu je Sud našao razloge povrede pozitivne obveze Turske da zaštiti podnositeljeva prava iz članka 8. Konvencije.⁸³

3. ZAKLJUČAK

Pravo na život u zdravoj životnoj sredini već je samo u svom "matičnom" konvencijskom sustavu svojevrsan fenomen, budući da je riječ o pravu koje se u Konvenciji ne predviđa onako kako smo najčešće navikli. Naime, nije predviđeno niti u izvornom niti u bilo kojem drugom katalogu konvencijskih prava. U cijelosti je izgrađeno praksom Suda koji mu je pružio zaštitu primjenjujući posebna načela i metode tumačenja Konvencije: načelo živućeg instrumenta (evolutivnog tumačenja pojmova), načelo autonomnog tumačenja pojmova i (suženog) polja slobodne procjene države te načelo učinkovitosti. U njihovoj interpretaciji vidljive su određene nedosljednosti i, nerijetko, njihova primjena rezultira "iznenađujućim" odlukama.

Odnos zaštite prava na život u zdravoj životnoj sredini i negatorijske zaštite od imisija autorice su promatrale kroz prizmu odabranih obilježja. U tomu smislu istaknuta su određena obilježja negatorijske imisijske zaštite: negativno definiranje pojma imisija, upravljenosti zaštite na zaštitu vlasništva od uznemiravanja, zahtjev da se radi o neposrednim odnosno posrednim prekomjernim imisijama i s tim u vezi suženju zaštite kada je riječ o dopuštenim prekomjernim posrednim imisijama te segmentu zaštite koji se tiče popravljivanja štete odnosno odgovornosti za štetu.

Pokušaju li se strukturirati pretpostavke koje se traže za zaštitu prava na život u zdravoj životnoj sredini, može se reći da se najprije traži da utjecaji i smetnje iz okoliša i životne sredine povrjeđuju neko Konvencijom zaštićeno pravo, budući da njihovo "puko" postojanje nije relevantno u konvencijskom smislu. S obzirom na vrste smetnji i utjecaja nije nemoguća paralela s vrstama imisijama predviđenim našim člankom 110. ZV-a, međutim, pojavljuju se i takve vrste smetnji i utjecaja i od njih se jednako pruža zaštita, a riječ je o kategorijama koje bi više odgovarale određenju imisija u pravilima našeg ZZO-a, dakle, u jednom drukčijem smislu. Također,

83 Isto je Sud utvrdio u činjenično gotovo jednakom predmetu *Lemke protiv Turske*, zahtjev br. 17381/02, presuda od 5. lipnja 2007. Neprovođenje domaćih odluka o zabrani obavljanja djelatnosti bio je i razlog zbog kojeg je povreda prava iz čl. 8. EKLJP utvrđena u predmetu *Dzemyuk protiv Ukrajine*, zahtjev br. 42488/02, presuda od 4. rujna 2014. U njemu je podnositelj tvrdio kako je izgradnjom groblja pokraj njegove kuće došlo do zagađenja vode. S druge strane, postojale su odluke nacionalnih sudova o nezakonitosti izgradnje. Unatoč tomu, groblje je izgrađeno i obavljana je djelatnost. Sud je utvrdio povredu čl. 8. EKLJP s obzirom na to da djelovanje države nije bilo "u skladu sa zakonom."

važnijom se razlikom između zaštite pružene pravu na život u zdravoj životnoj sredini i negatorijske zaštite od imisija pokazuje što se Sud ne kreće u okvirima onih vrsta zaštita kakve su poznate i pružaju se u našem pravnom sustavu i, bolje rečeno, na poseban ih način objedinjuje pod “zajedničkim kišobranom.”

Uz nužnu zadržku, moglo bi se reći da se ne inzistira niti na razlikovanju posrednih i neposrednih imisija, niti prekomjernosti posrednih imisija, barem ne u smislu iz naših stvarnopravnih pravila. Oklijevanje s ovim zaključkom plod je uočene činjenice da Sud, ipak, mjereći kvantume smetnji i utjecaja prihvaća i na određeni način koristi nacionalne kriterije i polazi od njih.

Najčešće se pitanje povreda prava na život u zdravoj životnoj sredini promatra u sklopu povreda prava zaštićenih člankom 8. Konvencije - prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja, premda su se pojavljivale i ispitivao ih je Sud i u vezi s drugim konvencijskim pravima (npr. prava na život, prava na pristup informacijama, prava na pošteno suđenje i pristupu sudu, prava na mirno uživanje imovine/vlasništva, i dr.). Posljednje navedeno - pravo na mirno uživanje imovine/vlasništva zasigurno je prvo od prava na koje bi pomislili iz rakursa negatorijske zaštite od imisija. Praksa Suda pokazuje, međutim, jedno drukčije sagledavanje tog pitanja i teško bi bilo reći, premda ne i isključeno, da se Sud orijentira na to pravo.

Koncept zaštite prava na život u zdravoj životnoj sredini prema kojem zahtjev da utjecaj i smetnje iz okoliša i životne sredine povrjeđuju konvencijsko pravo traži da između njih postoji uzročna veza. Upravo se po tom pitanju vidi najveća bravuroznost konvencijske zaštite u odnosu na zaštitu od imisija. Konceptcija konvencijske uzročne veze (koja se, također, ocjenjuje u svakom pojedinom slučaju) temelji se na dvije pretpostavke: da bi bila riječ o povredi zaštićenog konvencijskog prava traži se da utjecaj i smetnja iz okoliša i životne sredine bio (barem) minimalnog stupnja ozbiljnosti i da u povodu toga država ugovornica nije učinila nešto što je trebala ili je učinila nešto što nije trebala. Minimalni stupanj ozbiljnosti utjecaja i smetnji procjenjuje u svakom predmetu posebno s obzirom na njihov intenzitet, trajanje, posljedice koje imaju za pojedinca te tzv. generalni (opći) kontekst.

Tek, postoji li takav stupanj ozbiljnosti (procjenjiv u konkretnom slučaju) postoji i povreda prava na život u zdravoj životnoj sredini uz zahtjev da država nije s obzirom na njegovo postojanje u zahtijevanom minimalnom stupnju nešto poduzela, a trebala je. Odnosno, da bi ti utjecaji i smetnje bili konvencijski relevantni traži se da je njima povrijeđeno konvencijsko pravo koje, u biti, i to je najvažnije vrijeda država jer čini/ne čini nešto što bi trebala/nije trebala - institut pozitivnih/negativnih obveza država. Naša negatorijska zaštita, pa i njezin odštetni aspekt funkcionira pod drukčijim pretpostavkama, premda se kao nekakvu opću poveznicu može izdvojiti to što, niti prema našim pravilima o imisijskoj zaštiti nije nužno da je nastupiti šteta uslijed imisija. Ono što je posebno naglašeno jest nužnost ostvarenja pravične ravnoteže između javnog i pojedinačnog interesa.

Promatra li se obujam negatorijske zaštite i usporedi sa zaštitom prava na život u zdravoj životnoj sredini ključno bi bilo to što je prvu moguće tražiti preventivno, a potonju ne, premda se može raditi, npr. i o varijanti u kojoj se povreda sastoji u tomu što je država propustila poduzeti određene preventivne mjere.

Sintetizira li se navedeno, naposljetku je moguće zaključiti da između negatorijske zaštite od imisija i zaštite koja se pruža pravu na život u zdravoj životnoj sredini postoje bitne razlike. Međutim, imajući u vidu mjesto koje Konvencija zauzima u našem pravnom sustavu i ulogu prakse Europskog suda u tom smislu nije nezamislivo, naravno uz pretpostavke koje zahtijeva temeljno konvencijsko načelo - načelo supsidijarnosti, da se u domaćoj praksi pojavi prigovor s naslova zaštite ovog prava onda kada bi se njegovim benefitima (a to bi mogla biti mogućnost da se na manje složen način utvrde pretpostavke relevantne za negatorijsku zaštitu) može poboljšati položaj ovlaštenika negatorijske zaštite. S druge strane, nije nevažna niti mogućnost da, imajući u vidu varijantu prema kojoj stvarnopravnoj zaštiti od imisija prethodi ona po posebnim propisima, zaštita ovog prava (prava na život u zdravoj životnoj sredini) omogućí prevladavanje diskrepancija koje u tom smislu postoje.

LITERATURA

1. CVETIĆ, M. R., Značaj negatorijske tužbe za zaštitu životne sredine, Zbornik Pravnog fakulteta u Novom Sadu, vol. 4, 2015.
2. CVETIĆ, R., Održivi razvoj i ekološka šteta, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu, vol. 53, br. 68, 2014.
3. CZOBOLY, G., PORETTI, P., Procesnopravni aspekti zaštite okoliša u hrvatskom i mađarskom pravnom sustavu, u: Pravo - regije - razvoj (ŽUPAN, M., VINKOVIĆ, M., (ur.), Pravni fakultet Sveučilišta u Pečuhu i Pravni fakultet Sveučilišta u Osijeku, Pečuh, Osijek, 2013.
4. Das Budapester Symposium, Beiträge zur Reform des Sachenrechts in den Staaten Südosteuropas, Budipeštanski simpozijum, Doprinos reformi stvarnog prava u državama jugoistočne Evrope, Editio Temmen, Bremen, 2003.
5. DZEHTSIROU, K., European Consensus and the Evolutive Interpretation of the European Convention on Human Rights, German Law Journal, vol. 12, 2011.
6. GAJINOV, T., Građanskopravna odgovornost za imisije (doktorski rad), Pravni fakultet, Sveučilišta u Novom Sadu, Novi Sad, 2015.
7. GAVELLA, N., JOSIPOVIĆ, T., GLIHA, I., BELAJ, V., STIPKOVIĆ, Z., Stvarno pravo, Sv. 1., 2. izmijenjeno i dopunjeno izd., Narodne novine, Zagreb, 2007.
8. GLIHA, I., JOSIPOVIĆ, T., Građanskopravna zaštita okoliša, u: LONČARIĆ-HORVAT, O., CVITANOVIĆ, L., GLIHA, I., JOSIPOVIĆ, T., MEDVEDOVIĆ, D., OMEJEC, J., SERŠIĆ, M., Pravo okoliša, 3. izmijenjeno i dopunjeno izd., Organizator, Zagreb, 2003.
9. GLIHA, I., Novo uređenje susjedskih odnosa u svjetlu prilagodbe hrvatskog građanskopravnog poretka europskim, u: Das Budapester Symposium, Beiträge zur Reform des Sachenrechts in den Staaten Südosteuropas, Budipeštanski simpozijum, Doprinos reformi stvarnog prava u državama jugoistočne Evrope, Editio Temmen, Bremen, 2003.
10. GOLUB, A., Zaštita prava vlasništva tužbom za prestanak uznemiravanja (negatorijskom tužbom), Hrvatska pravna revija, 2012., br. 11.
11. Građanskopravna zaštita okoliša : okrugli stol održan 7. lipnja 2017. u palači Akademije u Zagrebu / ur. BARBIĆ, J., HAZU, Zagreb, 2017.
12. JOSIPOVIĆ, T., Građanskopravna zaštita od štetnih imisija, u: Građanskopravna zaštita okoliša : okrugli stol održan 7. lipnja 2017. u palači Akademije u Zagrebu / ur. BARBIĆ, J., HAZU, Zagreb, 2017.
13. KAČER, H., Ekološka tužba - članak 156. Zakona o obveznim odnosima, Godišnjak 3, Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, XI. tradicionalno savjetovanje - Opatija, 1996., Organizator, 1996.
14. KONTREC, D., Građanskopravna zaštita okoliša u sudskoj praksi, u: Građanskopravna zaštita okoliša: okrugli stol održan 7. lipnja 2017. u palači Akademije u Zagrebu / ur. BARBIĆ, J., HAZU, Zagreb, 2017.
15. LAZAREVIĆ, D., Službenosti i susedsko pravo, Prvo izdanje, Beograd, 2011.
16. LETSAS, G., Strasbourg's interpretive ethic: lessons for the international lawyer, European Journal of International Law, vol. 21, br. 3, 2010.
17. LONČARIĆ-HORVAT, O., CVITANOVIĆ, L., GLIHA, I., JOSIPOVIĆ, T., MEDVEDOVIĆ, D., OMEJEC, J., SERŠIĆ, M., Pravo okoliša, 3. izmijenjeno i dopunjeno izd., Organizator, Zagreb, 2003.
18. MAGANIĆ, A., Procesnopravni aspekti građanskopravne zaštite okoliša, u: Građanskopravna zaštita okoliša : okrugli stol održan 7. lipnja 2017. u palači Akademije u Zagrebu / ur. BARBIĆ, J., HAZU, Zagreb, 2017.
19. Manual on Human Rights and the Environment, Principles Emerging from the case-law of the European Convention on Human Rights, CoE Publishing, Strasbourg, 2006

20. MEDIĆ, D., Zaštita prava svojine u pravu Republike Srpske, *Godišnjak Fakulteta pravnih nauka*, vol. 4., br. 4., 2014.
21. MEDVEDOVIĆ, D., Razvoj upravnopravne zaštite okoliša u Hrvatskoj, u: *Upravnopravna zaštita okoliša - gdje smo bili, a gdje smo sada?: okrugli stol održan 23. listopada 2014. u palači Akademije u Zagrebu / ur. BARBIĆ, J., (poseban otisak), HAZU, Zagreb, 2015.*
22. MIHELČIĆ, G., MAROCHINI, M., Koneksitet ostvarenja vindikacijskog zahtjeva na nekretnini i tzv. prava na poštovanje doma, *Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci*, vol. 35, br.1., 2014.
23. MOŽINA, D., *Odškodninska odgovornost države, Pravni letopis 2013.*
24. OFAK, L., *Primjena Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u sporovima koji se tiču zaštite okoliša, Hrvatska pravna revija, 2012., br. 4.*
25. OMEJEC, J., Zaštita okoliša u praksi Europskog suda za ljudska prava, u: *Upravnopravna zaštita okoliša - gdje smo bili, a gdje smo sada?: okrugli stol održan 23. listopada 2014. u palači Akademije u Zagrebu / ur. BARBIĆ, J., HAZU, Zagreb, 2015.*
26. *Parliamentary Assembly, Doc. 12043 29 September 2009, Preparation of an additional protocol to the European Convention on Human Rights, on the right to a healthy environment, Opinion 1, Committee on Legal Affairs and Human Rights.*
27. *Pravo - regije - razvoj (ŽUPAN, M., VINKOVIĆ, M., (ur.), Pravni fakultet Sveučilišta u Pečuhu i Pravni fakultet Sveučilišta u Osijeku, Pečuh, Osijek, 2013.*
28. PROSO, M., *Građanskopravna odgovornost u području zaštite okoliša, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, vol. 52., br. 3., 2015.*
29. RAŠOVIĆ, Z., *Negatorna tužba, Arhiv za pravne i društvene nauke, br. 1-2., 2006.*
30. SARVAN, D., *Povreda ljudskog prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života i doma zbog neobavljanja i neodgovarajuće kvalitete komunalnih usluga, <http://www.iusinfo.hr/Article/Content.aspx?SOP1=CLN20V01D2018B1127>.*
31. ŠAGO, D., *Ekološka tužba kao instrument građanskopravne zaštite okoliša Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, vol. 50, br. 4., 2013.*
32. *Upravnopravna zaštita okoliša — gdje smo bili, a gdje smo sada?: okrugli stol održan 23. listopada 2014. u palači Akademije u Zagrebu / ur. BARBIĆ, J., HAZU, Zagreb, 2015.*
33. VARJU, M., *Transition as a concept of European human rights law, European Human Rights Law Review, vol. 170., 2009.*
34. WILDHABER, L., *The European Court of Human Rights in Action, Ritsumeikan Law Review, vol. 83, br. 21., 2004.*

Popis presuda i odluka ESLJP

1. *Bistrović protiv Hrvatske, zahtjev br. 25774/05, presuda od 31. svibnja 2007.*
2. *Bor protiv Mađarske, zahtjev br. 50474/08, presuda od 18. lipnja 2013.*
3. *Branduse protiv Rumunjske, zahtjev br. 6586/03, presuda od 7. travnja 2009.*
4. *Brincat i ostali protiv Malte, zahtjevi br. 60908/11, 62110/11, 62129/11, 62312/11, 62338/11, presuda od 24. srpnja 2010.*
5. *Brosset-Triboulet i ostali protiv Francuske, zahtjev br. 34078/02, presuda od 29. ožujka 2010.*
6. *Budayeva i ostali protiv Rusije, zahtjevi br. 15339/02, 11673/02, 15343/02, 20058/02, 21166/02, presuda od 20. ožujka 2008.*
7. *Cokarić protiv Hrvatske, zahtjev br. 33212/02, odluka od 19. siječnja 2006.*
8. *Cuenca Zarzoso protiv Španjolske, zahtjev br. 23383/12, presuda od 16. siječnja 2018.*
9. *Dees protiv Mađarske zahtjev br. 2345/06, presuda od 9. studenog 2010.*
10. *Depalle protiv Francuske, zahtjev br. 34044/02, presuda od 29. ožujka 2010.*
11. *Di Sarno i drugi protiv Italije, zahtjev br. 30765/08, presuda od 10. siječnja 2012.*
12. *Dubetska i ostali protiv Ukrajine, zahtjev br. 30499/03, presuda od 10. veljače 2011.*

13. Dzemyuk protiv Ukrajine, zahtjev br. 42488/02, presuda od 4. rujna 2014.
14. Elefteriadis protiv Rumunjske, zahtjev br. 38427/05, presuda od 25. siječnja 2011.
15. Fadeyeva protiv Rusije, zahtjev br. 55723/00, presuda od 9. lipnja 2005.
16. Flamenbaum i ostali protiv Francuske, zahtjevi br. 3675/04 23264/04, presuda od 13. prosinca 2012.
17. Florea protiv Rumunjske, zahtjev br. 37186/03, presuda od 14. rujna 2010.
18. Grimkovskaya protiv Ukrajine, zahtjev br. 38182/03, presuda od 21. srpnja 2011.
19. Guerra i ostali protiv Italije, zahtjev br. 14967/89, [VV] presuda od 19. veljače 1998.
20. Hatton i ostali protiv Ujedinjenog Kraljevstva, zahtjev br. 36022/97, presuda od 2. listopada 2001.
21. Hatton i ostali protiv Ujedinjenog Kraljevstva, zahtjev br. 36022/97, [VV] presuda od 7. ožujka 2003.
22. Konig protiv Njemačke, zahtjev br. 6232/73, presuda od 28. lipnja 1978.
23. Kyrtatos protiv Grčke, zahtjev br. 41666/98, presuda od 22. svibnja 2003.
24. L.C.B. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, zahtjev br. 23413/94, presuda od 9. lipnja 1998.
25. Ledyayeva i ostali protiv Rusije, zahtjevi br. 53157/99, 53247/99, 53695/00 i 56850/00, presuda od 26. listopada 2006.
26. Lemke protiv Turske, zahtjev br. 17381/02, presuda od 5. lipnja 2007.
27. Leon i Angieszka Kaina protiv Poljske, zahtjev br. 12605/03, presuda od 21. listopada 2009.
28. Lopez Ostra protiv Španjolske, zahtjev br. 16798/90, presuda od 9. prosinca 1994.
29. Luginbühl protiv Švicarske, zahtjev br. 42756/02, odluka od 17. siječnja 2006.
30. Malfatto i Mieille protiv Francuske, zahtjevi br. 40886/06 51946/07, presuda od 6. listopada 2016.
31. Marckx protiv Belgije, zahtjev br. 6833/74, presuda od 13. lipnja 1979.
32. McGinley i Egan protiv Ujedinjenog Kraljevstva, zahtjevi br. 21825/93, 23414/94, presuda od 28. siječnja 2000.
33. Moreno Gomez protiv Španjolske, zahtjev br. 4143/02, od 16. studenog 2004.
34. Oluić protiv Hrvatske, zahtjev br. 61260/08, presuda od 20. svibnja 2010.
35. Öneriyıldız protiv Turske, zahtjev br. 48939/99, presuda od 30. studenog 2004.
36. Özel i ostali protiv Turske, zahtjevi br. 14350/05 15245/05 16051/05, presuda od 17. studenog 2017.
37. Powell i Rayner protiv Ujedinjenog Kraljevstva, zahtjev br. 310/81, presuda od 21. veljače 1990.
38. Ringeisen protiv Austrije, zahtjev br. 2614/65, presuda od 16. srpnja 1971.
39. Roche protiv Ujedinjenog Kraljevstva, zahtjev br. 32555/96, presuda od 19. listopada 2005.
40. Taskin i ostali protiv Turske, zahtjev br. 46117/99, presuda od 10. studenog 2004.
41. Tatar protiv Rumunjske, zahtjev br. 67021/01, presuda od 27. siječnja 2009.
42. Turgut i ostali protiv Turske, zahtjev br. 1411/03, presuda od 8. srpnja 2008.
43. Tyrer protiv Ujedinjenog Kraljevstva, zahtjev br. 5856/72, presuda od 25. travnja 1978.
44. Udovičić protiv Hrvatske, zahtjev br. 27310/09, presuda od 24. travnja 2014.
45. Vilnes i ostali protiv Norveške, zahtjevi br. 52806/09, 22703/10, presuda od 5. prosinca 2013.

Gabrijela Mihelčić*
Maša Marochini Zrinski**

Summary

COEXISTENCE OF *ACTIO NEGATORIA* AND THE RIGHT TO LIVE IN A HEALTHY ENVIRONMENT

The authors analyse the national protection from emissions, in the first place, a property law component of this regime. Domestic regulation of the protection of property rights from harassment was brought in the perspective of the protection that the European Court of Human Rights provides for the right to live in a healthy environment, primarily through the protection of rights under Art. 8 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (right to respect for private and family life and home). In the context of the latter, the authors have analysed the interpretative methods used by the European Court and explored the following features: the requirement that environmental and environmental impacts and disturbances violate the Convention right, that is, the existence of a specific Convention causal link; the category of minimum level of severity; oscillation of the "quantum" of minimum level of severity within conventional "fluctuations"; and the scope (and type) of protecting the right to live in a healthy environment through the paradigm of the positive / negative obligations of the Contracting States.

Keywords: the right to live in a healthy environment, Article 8 of the Convention, actio negatoria, emissions.

Zusammenfassung

***ACTIO NEGATORIA* ALS RECHTSMITTEL ZUR ABWEHR VON IMMISSIONEN IN EINER GESUNDEN UMGEBUNG**

In dieser Arbeit wird die nationale Regelung des Immissionsschutzes, insbesondere seine sachenrechtliche Komponente, analysiert. Nationale Regelung des Schutzes der Eigentumsrechte vor Beeinträchtigungen ist aus der Perspektive des von dem Europäischen Gerichtshof für Menschenrechte angebotenen Schutzes des Rechts auf Leben in einer gesunden Umgebung zu betrachten, vor allem aus der

* Gabrijela Mihelčić, Associate Professor, Faculty of Law, University of Rijeka; gabrijela@pravri.hr.

** Maša Marochini Zrinski, Assistant Professor, Faculty of Law, University of Rijeka; mmarochini@pravri.hr.

Perspektive des Schutzes des im Art. 8 der Europäischen Konvention zum Schutz der Menschenrechte und Grundfreiheiten gewährleisteten Rechts auf Achtung des Privat- und Familienlebens. Im Zusammenhang mit dem letztgenannten Recht werden in dieser Arbeit die von dem EGMR beim Schutz dieses Rechts benutzten Auslegungsgrundsätze und Methoden analysiert. Ebenfalls werden die folgenden Merkmale erforscht: die Anforderung, dass umweltbezogene Einwirkungen und Beeinträchtigungen das Konventionsrecht verletzen; der Minimalgrad der Schwere des Verstoßes; die Schwankungen des “Quantums” des Minimalgrades der Schwere des Verstoßes im Rahmen konventionsrechtlicher “Dilemmas”; und der Umfang (und Arten) des Schutzes des Rechts auf Leben in einer gesunden Umgebung durch das Paradigma positiver/negativer Verpflichtungen von Vertragsstaaten.

Schlüsselwörter: *das Recht auf Leben in einer gesunden Umgebung, Art. 8 der EMRK, Schutz durch actio negatoria, Immissionen.*

Riassunto

LA COESISTENZA DELL'AZIONE NEGATORIA E DEL DIRITTO ALLA SALUBRITÀ DELL'AMBIENTE DI VITA

Le autrici nel lavoro analizzano la disciplina nazionale della tutela da immissioni, in primo luogo prestando attenzione ai profili di diritto reale. La disciplina nazionale della tutela del diritto di proprietà da molestie è messa in correlazione con la tutela che la Corte Europea dei diritti dell'uomo offre alla vita in un ambiente salubre; ciò anzi tutto mediante la tutela del diritto di cui all'art. 8 della Convenzione europea per la salvaguardia dei diritti e delle libertà fondamentali (diritto al rispetto del vita privata e familiare e diritto alla casa). Alla luce di ciò si disaminano i principi di interpretazione ed i metodi dei quali si serve la Corte Europea nella creazione e nella tutela. S'indaga altresì con riguardo: alla pretesa che l'effetto e le molestie dall'esterno e dall'ambiente familiare violino il diritto convenzionale, ovvero l'esistenza di uno specifico nesso di causalità convenzionale; alla categoria del grado minimo di serietà; alla oscillazione del “quantum” del grado minimo di serietà nel quadro convenzionale di “fluttuazione” e lo scopo (ed il genere) di protezione del diritto alla salubrità dell'ambiente di vita attraverso il paradigma degli obblighi positivi e negativi degli stati contraenti.

Parole chiave: *diritto alla salubrità dell'ambiente di vita, art. 8 della Convenzione, azione negatoria, immissioni.*